

ЗАТВЕРДЖЕНО

**Наказ Вищого навчального закладу Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»
08 липня 2015 року № 152-Н**

Форма № П-4.04

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»**

Навчально-науковий Інститут бізнесу та сучасних технологій
Форма навчання денна
Кафедра правознавства

Допускається до захисту

Завідувач кафедри _____

Г. В. Лаврик

(підпис)

(ініціали, прізвище)

«__» _____ 2020 р.

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему «КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА РОЗБІЙ»

спеціальності 081 «Право»

освітня програма «Право»

Виконавець роботи: Даниленко Олександр Миколайович

_____
(підпис, дата)

Науковий керівник: Іщенко Тетяна Володимирівна

_____
(підпис, дата)

Рецензент: Бойко Валентина Вячеславівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

ЗМІСТ

Перелік умовних скорочень	
Вступ.....	3
РОЗДІЛ 1. Генезис законодавства про розбій	7
1.1. Розвиток кримінальної відповідальності за розбій в Україні.....	7
1.2. Поняття розбою в законодавствах іноземних держав.....	18
РОЗДІЛ 2. Юридичний аналіз розбою в сучасному кримінальному праві.....	25
2.1. Об'єкт і об'єктивна сторона розбою.....	25
2.2. Суб'єкт і суб'єктивна сторона розбою.....	35
2.3. Кваліфікуючі ознаки розбою.....	43
РОЗДІЛ 3. Правові проблеми кваліфікації розбою.....	50
3.1. Аспекти відмежування розбою від суміжних складів кримінальних правопорушень.....	50
3.2. Проблемні питання правозастосовчої практики та кваліфікації розбою	58
3.3. Шляхи вдосконалення норм кримінального права при кваліфікації розбою.....	77
Висновки.....	80
Перелік інформаційних джерел.....	84

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВП ВС	Велика палата Верховного Суду України
КК	Кримінальний кодекс України
ПВС	Пленум Верховного Суду України
УРСР	Українська Радянська Соціалістична Республіка
УСРР	Українська Соціалістична Радянська Республіка
ФРН	Федеративна Республіка Німеччина

ВСТУП

Обґрунтування актуальності теми. Одним з найнебезпечніших кримінальних правопорушень проти власності є розбій, що посягає на гарантоване Конституцією України право власності. Відповідно до ст. 41 Основного Закону нашої держави ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним. Крім того, застосування насильства, яке є небезпечним для життя та здоров'я особи, або погрози такого застосування, надає цьому кримінальному правопорушенню особливої суспільної небезпеки. А відповідно до ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. При цьому утвердження та забезпечення прав і свобод людини визнається головним обов'язком держави.

Незважаючи на те, що за даними офіційної статистики Генеральної прокуратури України за останні п'ять років суттєво зменшилася кількість облікованих кримінальних правопорушень за ст. 187 КК України (2016 р. – 3904, 2017 р. – 3006, 2018 р. – 2263, 2019 р. – 1883, 2020 р. – 1360), зазначені цифри є суттєвими. При цьому важливою кримінологічною особливістю цих посягань є те, що їхні кількісні показники дуже швидко реагують на погіршення або покращення криміногенної ситуації у країні і можуть розглядатися як своєрідний індикатор ступеня її благополуччя.

Огляд наукових джерел. Кримінально-правовий аналіз розбою досліджували українські та іноземні дослідники: М. І. Бажанов, Л. П. Брич, В. М. Глібко, О. О. Горішний, Л. Б. Зарудня, В. Г. Гончаренко, В. О. Казміренко, П. С. Матишевський, М. І. Мельник, К. В. Паламарчук, А. П. Рублевський, Р. П. Сухацький та ін.

Однак, їхні напрацювання переважно тлумачать питання кримінальної відповідальності за розбій як кримінальне правопорушення проти власності, а

дослідженню питань визначення загального поняття розбою як кримінально–правової категорії та співвідношення його основного (базового) складу зі спеціальними складами розбою, уваги, на жаль приділялося замало.

Достатньою є кількість наукових досліджень щодо розбою як кримінального правопорушення, про те багато питань залишаються дискусійними та потребують подальшого доктринального аналізу, зокрема, з'ясування сутності кваліфікації розбою та його ознак, диференціації кримінальної відповідальності тощо.

Виникає необхідність глибокого осмислення, систематизації, узагальнення наявного матеріалу, розробки на цій основі пропозицій щодо вдосконалення кримінального законодавства, що є необхідним для сучасної юридичної теорії та практики. Таким чином, актуальним і важливим є проведення наукового дослідження, спрямованого на забезпечення ефективного аналізу всіх детермінант розбою, якими й визначається в подальшому кримінальна відповідальність за кримінальне правопорушення.

Метою магістерської роботи є дослідження особливостей кримінальної відповідальності за розбій. Відповідно до зазначеної мети в магістерській роботі були поставлені й вирішувалися такі завдання:

- проаналізувати розвиток кримінальної відповідальності за розбій в Україні;
- дослідити поняття розбою в законодавстві іноземних держав;
- визначити особливості об'єкту і об'єктивної сторони розбою;
- розглянути особливості суб'єкта і суб'єктивної сторони розбою;
- охарактеризувати кваліфікуючі ознаки розбою;
- дослідити аспекти відмежування розбою від суміжних складів кримінальних правопорушень;
- визначити проблемні питання правозастосовчої практики та кваліфікації розбою;
- запропонувати шляхи вдосконалення норм кримінального права при кваліфікації розбою.

Об'єктом дослідження в магістерській роботі є суспільні відносини у сфері кримінально-правової охорони права власності.

Предметом дослідження в магістерській роботі є кримінальна відповідальність за розбій.

Теоретичною та методологічною основою дослідження є загальнонаукові та спеціальні наукові методи пізнання, які дозволили здійснити всебічний та об'єктивний аналіз його предмету.

У процесі дослідження використовувалися такі *методи*:

– *догматичний метод* використовувався для дефініції кримінально-правових понять;

– *метод системно-структурного аналізу* дозволив проаналізувати визначені законодавством види кримінальних правопорушень проти власності;

– *формально-логічний* слугував виявленню характерних особливостей формулювання норм, які регламентують особливості правових наслідків розбою;

– *історичний* дозволив простежити історію розвитку поняття розбою та регламентації відповідальності за розбій у вітчизняному кримінальному законі;

– *семантичний* дозволив визначити зміст досліджуваних термінів.

Інформаційну основу магістерського дослідження складають наукові дослідження вітчизняних та іноземних криміналістів, присвячених як загальним проблемам кримінального права, так і розглядуваній проблематиці.

Правову базу дослідження становлять Конституція України, Кримінальний кодекс України, постанови Пленуму Верховного Суду України, кримінальні кодекси зарубіжних країн, зокрема: Республіки Вірменії, Іспанії, Німеччини, Польщі, Португалії, Франції.

При підготовці дослідження використані доступні джерела та література українською та російською мовами, різні за своєю спрямованістю, науковою цінністю, методами дослідження, висновками та рекомендаціями. Велика

кількість джерел дала змогу провести аналіз матеріалів для ретельного дослідження поставленої проблеми. Для дослідження також було використано міжнародну електронну інформаційну мережу Інтернет.

Практичне значення роботи полягає в тому, що її положення і висновки дають можливість краще зрозуміти проблему підходів до визначення поняття розбій, особливостей кваліфікації цього виду кримінального правопорушення та кримінальної відповідальності.

Апробація результатів дослідження. Деякі результати роботи оприлюднені на VI Міжнародній молодіжній науково-практичній інтернет-конференції «Наука і молодь у XXI сторіччі» (м. Полтава, 15 грудня 2020 р.)

Відомості про обсяг і структуру роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, які складаються з трьох підрозділів, висновків, переліку інформаційних джерел. Загальний обсяг магістерської роботи становить 90 сторінок комп'ютерного тексту. У тексті магістерської роботи розміщено п'ять рисунків; перелік використаних інформаційних джерел містить 70 найменувань.

РОЗДІЛ 1 ГЕНЕЗИС ЗАКОНОДАВСТВА ПРО РОЗБІЙ

1.1. Розвиток кримінальної відповідальності за розбій в Україні

Кримінальна відповідальність має наскрізний характер, «пронизує» майже всі інститути як Загальної, так і Особливої частини Кримінального кодексу України, або тісно пов'язана з ними і тому є універсальною категорією кримінального права. Невипадково розділ II Загальної частини Кримінального кодексу України (КК України), що має установче і відправне значення для кримінального законодавства України, носить назву «Закон про кримінальну відповідальність», в його розділі IX містяться норми, що регулюють питання звільнення від кримінальної відповідальності. У розділах «Покарання та його види» (X), «Призначення по карання» (XI), «Звільнення від покарання та його відбування» (XII), «Судимість» (XIII) та інших фактично містяться норми, що передбачають різні форми, види й етапи реалізації кримінальної відповідальності. Нарешті, норми Особливої частини КК України, закріплені у відповідних її статтях, встановлюють кримінальну відповідальність за конкретні види злочинів [74].

Чинне кримінальне законодавство визначення категорії «кримінальна відповідальність» не містить. Доктринальні ж визначення цієї категорії суттєво різняться. Одні науковці трактують кримінальну відповідальність як реалізацію санкції кримінально правової норми, і таким чином фактично ототожнюють її з покаранням, деякі з них розглядають її як певний обов'язок винної особи підлягати дії кримінального закону та як осуд такої особи вироком суду за вчинений злочин із призначенням покарання чи без нього.

Досить часто стверджують, що кримінальна відповідальність – це вимушене зазнавання особою, яка вчинила злочин, державного осуду, а також

передбачених Кримінальним Кодексом України обмежень особистого, майнового або іншого характеру, що визначаються вироком суду і покладаються на винного спеціальними органами держави [74].

Основний закон України статтею 3 констатує, що людина, її життя і здоров'я, честь та гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю, а декларування та забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1]. Корисливий мотив водночас із агресивним є одним із основних елементів «типової» злочинної поведінки. Він так чи інакше порушує основні права та свободи людини. Можна вважати, що середнім елементом є корисливо–насильницька активність особистості.

Правове регулювання відносин власності є складним організаційно–змістовним комплексом. Тут особливе місце посідає охорона об'єктів власності, посягання на які веде до кримінальної відповідальності. Під безпосереднім об'єктом таких посягань у науковому кримінальному дискурсі розуміють право власності на майно як суб'єктне право, яке є нічим іншим, як суспільними відносинами з приводу володіння, користування і розпоряджання майном, врегульовані державою нормами права. Нині в суспільстві одними з найпоширеніших видів злочинів проти власності традиційно є грабіж та розбій.

Кримінально–правова охорона означених прав і свобод людини набуває особливого значення при розслідуванні насильницько-майнових кримінальних правопорушень, до яких відноситься і розбій. Специфічною рисою означеного виду кримінального правопорушення є його підвищена суспільна небезпека, що проявляється у відкритому незаконному насильницькому вилученні майна, яке вчиняється в умовах очевидності. Розбій за статтею 187 Кримінального Кодексу України [2] є одним із найнебезпечніших злочинів серед розкрадань, адже вчинюється із небезпечним насильством для життя та здоров'я особи, котра зазнала нападу, або з реальною погрозою застосування такого насильства.

Для того, аби сформувати чітке та повне уявлення про інститут кримінальної відповідальності за розбій необхідно звернутися до його витоків, тобто проаналізувати це явище через призму вітчизняної історії. Виділимо наступні етапи розвитку кримінальної відповідальності за розбій:

1) кримінальне законодавство періоду Київської Русі та земель, які утворилися після її феодальної роздробленості (IX – початок XIII ст.);

2) кримінальне законодавство періоду Галицько-Волинського князівства, Литовсько-Руської держави та протягом перебування України під владою Речі Посполитої (перша половина XIII ст. – перша половина XVII ст.);

3) кримінальне законодавство козацької держави та під час перебування України в складі Австро-Угорської й Російської імперій (2-го половина XVII ст. – початок XX ст.);

4) кримінальне законодавство періоду творення Української незалежної держави початку XX століття (1917–1921 рр.);

5) кримінальне законодавство Української РСР (1917–1991 рр.);

6) кримінальне законодавство незалежної України до ухвалення нового Кримінального кодексу (1991–2001 рр.);

7) сучасне кримінальне законодавство (із 2001 року й донині).

Літопис тлумачення злочину розбою у звичаєвому праві починається з нормативно-правових документів періоду Київської Русі, коли зафіксовані перші документи на рівні тогочасної держави. Вперше про це протиправне діяння згадується у договорах із Візантією (X століття), положення котрих мали переважно кримінально-правовий характер. Наприклад, договір князя Олега з Візантією 911 року передбачав відповідальність за насильницьке заволодіння чужим майном, скоєне однією або декількома особами (у статті 7 Договору зазначено: «А ще ликто, или Русин Хрестьянину, или Хрестьянь») [66, с. 125].

У Руській Правді згадується про «вбивство в розбої» як один із тяжких злочинів. Детальніше розбій та відповідальність за нього регламентовані у

Псковській судній грамоті (1397–1467 рр.). Розбій тлумачився як посягання на особу зі зброєю або вбивство, скоєне з корисним наміром [51, с. 47–63].

Вищезгадані документи та їх зміст і норми були фундаментом для формування Судебника (1497 р., 1550 р.) і Литовського статуту, які стали першим зібранням законів того періоду. Ці нормативно–правові акти – важливий крок на шляху до розвитку правової держави; вони діяли в межах земель України в період Галицько–Волинської, Литовсько–Руської держави і на території України у складі Речі Посполитої [30, с. 114].

Цими документами розбій тлумачився як відкритий напад, який зазвичай вчинявся «зграєю» злочинців і обов'язковим його «елементом» було вбивство – як результат.

Відповідно, до родового об'єкта кримінального правопорушення належало майно чи майнові права, а у разі скоєння вбивства об'єктом ставало життя чи здоров'я особи. Зміна об'єкта пояснюється феодальним ладом XV століття, в умовах якого власність феодала, засоби виробництва та неповна власність на працівника виробництва була основою виробничих відносин, притаманних цьому суспільно–політичному ладу. Об'єктивна сторона виражалася у таких активних діях: по–перше, вчиненні нападу, по–друге, вбивстві потерпілого. У разі наявності характерних особливостей особи злочинця, так званої «відомо лихої людини», скоєння ним розбою та вбивства передбачало застосування смертної кари, що підтверджує тяжкість таких кримінальних правопорушень [53].

Загальновідомо, що козаки досить болюче сприймали злочини і не залишали без наказаними порушників. Водночас у Запорізькій Січі поняття розбою не існувало. Писаних законів – також. Литовські статуту козаки не визнавали. Злочинами на Січі вважалися діяння, які посягали на військово–політичні, соціальні, моральні та економічні основи січової громади, завдавали шкоди життю, здоров'ю, честі та гідності особи. Чіткої класифікації кримінальних правопорушень за об'єктом посягання чи будь–яким іншим критерієм не існувало. Попри це дослідники визначають шість

видів злочинів, серед яких відрізняють й майнові. До них, окрім крадіжок, відносилось пограбування (склад останнього в період Запорізької Січі не розкривався) [47, с. 248].

Ще один законодавчий акт у літописі відповідальності за розбій – Соборне уложення 1649 року. У документі крадіжка, грабіж і розбій зводилися до одного виду – «крадіжка». За змістом Уложення розбій визначався, як дії насильницького характеру, які несли небезпеку для життя, були спрямовані на отримання чужого майна та були вчинені спеціально організованою групою, тобто зграєю. Цей акт передбачав простий розбій (напад без смерті потерпілого і кваліфікований розбій [52, с. 356]. Саме в Соборному Уложенні розбій уперше на офіційному рівні розцінювався як найнебезпечніше кримінальне правопорушення від прирівняних, а отже, за його вчинення передбачалося суворіше покарання. Кваліфікований розбій карався смертною карою, а повторна крадіжка – позбавленням правого вуха, тюремним ув'язненням на чотири роки чи засланням на примусові роботи.

У 1743 році надрукували збірник законів–кодекс «Права, за якими судиться малоросійський народ», який містив норми кримінального, цивільного, адміністративного права. Розбій (пограбування) визначався як насильство з метою привласнення чужого майна [48, с. 141]. Покарання за це кримінальне правопорушення передбачало деяку варіацію – від грошового штрафу до смертної кари через повішання. Обов'язкова ознака скоєння кримінального правопорушення і кваліфікації його як розбою – місце вчинення злочину (скоєння його на дорозі) – вже не було. Доречне трактування Д. Любченка про те, що за елементами розглядуваного акту розбій визначався як такий не за місцем його скоєння, а за наявності суспільної небезпечності нападу та настання наслідків [37, с.119-121].

У цілому цей документ визнається вагомим в історії кримінального права нашої держави, адже він містив найширше визначення поняття розбою у порівнянні з попередніми актами. Водночас потерпілі не розрізнялися за

суспільним станом. Тобто йдеться про зниження класового чинника при звершенні правосуддя.

У 1840 році вступив у дію Звід законів Російської імперії, який одночасно діяв і на Лівобережній, і на Правобережній Україні. Звід тлумачив розбій, як відкритий напад на будь – яке місце: житло, селище, двір або якусь споруду, для викрадення майна із застосуванням насильства, яке становить явну небезпеку для особи. Визначалися такі види розбою:

- поєднаний зі спричиненням смерті або підпалом;
- учинений повторно;
- учинений у церкві;
- розбійний напад на пошту.

Розбій та розбійний напад суттєво не відрізнялися. Покаранням слугувало позбавлення всіх прав і майна, якими володіла винна особа, або побиття батою та заслання на каторжні роботи [17, с. 48]. Опісля в 1845 році розбій та інші види майнових кримінальних правопорушень об'єднали в один розділ – «Про викрадення чужого майна».

Кодифікованим документом Російської імперії, який також діяв на українських землях, вважали Кримінальне Уложення 1903 року. У цьому нормативно-правовому акті склад розбою зазнав помітних змін, особливо у дефініції цього поняття та визначався наступним чином: «розбій – викрадення чужого рухомого майна, з метою привласнення, за допомогою приведення в невідомий стан, заподіяння тілесного ушкодження, насильства над особою або караної погрози» (ст. 589).

За роки розвитку української державності (1917–1921 рр.) на території нашої держави окрім основних кримінальних законів, діяли суміжні з ними закони та нормативно-правові акти, які вносили незрозумілість і двозначність законодавчого регулювання суспільних відносин. Із плеяди законів, підзаконних нормативно-правових актів, дія яких поширювалась на всю територію сучасної України в період її найбільш активного державотворення,

тільки один передбачав відповідальність за вчинення кримінальних правопорушень – Уложення про покарання 1885 року.

Але водночас Уложення вважали здобутком царської Росії. Тому через відсутність власної законодавчої кримінально–правової бази керівництво Української Центральної Ради, Гетьманату, а згодом – й Директорії, мусило керуватися цим актом. Так, розбоєм визнавався напад на особу, вчинений з метою викрадення належного їй майна. При цьому законодавчо визначені ознаки для визнання певного злочинного діяння розбоєм:

- 1) застосування насильства до потерпілого (насильство не конкретизувалося);
- 2) застосування або демонстрація зброї;
- 3) якщо напад вчинений без використання зброї, він повинен супроводжуватися вбивством, замахом на нього, або нанесенням потерпілому тілесних ушкоджень (у вигляді пошкоджень цілісності шкіри на тілі, ран, побоїв тощо).

Водночас окремі види розбою розрізнялися за кількома критеріями:

- 1) місцем вчинення кримінального правопорушення – церква, житлове приміщення, вулиця, дороги, безлюдне місце;
- 2) об'єктом нападу – пошта, транспорт для мандрівників тощо;
- 3) тяжкістю, спричинених здоров'ю ушкоджень – прості пошкодження, побої, рани, посягання на життя та ін.;
- 4) формою співучасті учасників нападу – за попередньою згодою декількома особами або сформованою бандою;
- 5) наявності повторності [63, с. 271].

У 1917 році Тимчасовий уряд Російської імперії прийняв постанову «Про покарання для винних у публічному заклик до вбивства, розбою, грабежу, погромів та інших тяжких злочинів», яку Центральною Радою згодом ратифікувала. Постанову прийняли з метою попередження – встановлювати кримінальну відповідальність за публічні заклики вчинення насильства над певною частиною населення, насамперед – за публічні заклики до вчинення

розбою. Із документу випливає, що в зв'язку з погіршенням економічної ситуації кількість вчинених розбоїв зростала, органи розслідування не встигали їх розкривати, а профілактичні заходи органами правопорядку взагалі не проводилися. В подальшому питання кримінальної відповідальності за розбій фактично не змінилося.

Розглянемо Кримінальний кодекс Української Соціалістичної Радянської Республіки 1922 року. У ньому ще не передбачалася кримінальна відповідальність за майнові кримінальні правопорушення залежно від виду власності. Офіційно вся власність охоронялася без виокремлення певних пріоритетів, шляхом встановлення суворіших кримінально-правових санкцій, проте реальна ситуація відрізнялася. У статті 184 Кодексу йшлося про вчинення розбою. Дефініція цього поняття така: «відкритий, з метою заволодіння майна, напад окремої особи на будь-кого, поєднаний з фізичним або психічним насильством, що загрожує смертю або каліцтвом» [59, с. 27].

Із об'єктивної сторони розбій передбачав відкритий напад, тобто несподіване, раптове, навмисне, насильницьке посягання на майно іншої особи, яке відбувається в присутності будь-яких осіб. У Законі сутності нападу не було розкрито, як і в додаткових постановах. Кримінальний кодекс 1922 року називав такі обтяжуючі обставини:

1. Розбій, вчинений групою осіб, який називався бандитизмом (хоча бандитизм був окремим складом кримінального правопорушення, звідси і виникала термінологічна плутанина).

2. Розбій, вчинений особою, визнаною судом особливо соціально небезпечною, тобто рецидивістом. Відповідно санкції за вчинення таких злочинів були значно суворішими, ніж за вчинення розбою без обтяжуючих обставин.

За простий розбій передбачалося покарання у виді позбавлення волі на строк не менше трьох років із суворою ізоляцією злочинця від навколишнього соціуму. Розбій, вчинений рецидивістом, карався стратою. Найвища міра покарання та конфіскація всього майна, яке належало винному, призначалася

за розбій, скоєний групою осіб, оскільки такий вид злочину був найнебезпечнішим для суспільства.

У Кримінальному кодексі Української Радянської Соціалістичної Республіки 1927 року конструкція розбою видозмінилася. У статті 174 розбій визначався як явний, напад поодинокі особи за для заволодіння чужим майном, поєднаний з насильством, яке загрожувало смертю або каліцтвом, чи з погрозою вчинити подібне насильство. Метою розбою було заволодіння чужим майном, на відміну від попередньої – викрадення. Як спосіб вчинення розбою розглядалося насильство, небезпечне для життя та здоров'я потерпілого. Обтяжуючими обставинами визнавалися:

- а) повторність;
- б) участь у скоєнні злочину кількох осіб;
- в) тяжкість наслідків, які потягнув за собою цей злочин, – смерть, тяжке тілесне ушкодження;
- г) вчинення злочину з застосуванням зброї.

Розбій вважався закінченим від моменту нападу, що свідчило про усічений склад злочину, який, до речі, досі визнається таким у сучасному кримінальному законодавстві України. Верхню межу санкції підняли з трьох до п'яти років, тобто за ч. 1 ст. 174 Кримінального Кодексу 1927 року передбачалося покарання у вигляді позбавлення волі на строк до п'яти років, за ч. 2 – позбавлення волі на строк до десяти років; за ч. 3 – позбавлення волі на строк до десяти років і лише за наявності особливо обтяжуючих обставин – смертна кара [60, с. 234].

У Кримінальному кодексі УРСР 1960 року розбій – визнавався, як «напад із метою заволодіння майном, поєднаний з насильством, небезпечним для життя чи здоров'я особи, яка зазнала нападу, або з погрозою застосування такого насильства». Офіційно визнавалися два види насильства: фізичне і психічне. Кодексом передбачені випадки, коли насильство було небезпечним для життя чи здоров'я – спричинення короточасного розладу здоров'я або короточасної втрати працездатності, створення небезпеки для життя чи

здоров'я особи в момент його заповідання. Насильство при розбої застосовувалося з метою заволодіння чужим майном чи його утримання.

Під погрозою застосування насильства, небезпечного для життя чи здоров'я особи, у складі розбою розумілась погроза вбивством, заповідання тяжких, менш тяжких або легких з розладом здоров'я тілесних ушкоджень. Чітко визначався розбій державного, колективного або індивідуального майна. Такий злочин карався позбавленням волі на строк від трьох до десяти років. Додатковим покаранням була конфіскація майна. Кваліфікований розбій державного або колективного майна карався позбавленням волі на строк від шести до п'ятнадцяти років позбавлення волі з конфіскацією майна та висилкою на строк до п'яти років чи без цього. За кваліфікований розбій індивідуального майна передбачалося покарання – позбавлення волі на строк від п'яти до дванадцяти років з конфіскацією майна або без цього, та з висилкою строком до п'яти років чи без цього.

Після того, як наша держава стала незалежною, в Україні продовжував діяти Кодекс 1960 року. Кримінальний кодекс України набрав чинності у 2001 році, який кримінальну відповідальність за розбій (Ст. 187) відносив до злочинів проти власності (розділ VI Особливої частини) [2]. Кодекс містить більшість надбань історичного розвитку кримінальної відповідальності за розбій. Нині його вважають найнебезпечнішим корисливо–насильницьким злочином проти власності. Його особливості наступні:

а) розбій визначений як «напад задля заволодіння чужим майном, поєднаний із насильством, небезпечним для життя чи здоров'я особи, яка зазнала нападу, або з погрозою застосування такого насильств»;

б) передбачено однаковий кримінально–правовий захист усіх форм власності;

в) досить чітко встановлені кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки та визначені санкції із верхньою та нижньою межами покарань.

К.П. Паламарчук наголошує, що було кілька спроб внести зміни до Кримінального Кодексу, зокрема – і до норм статті 187, однак всі ініціативні

проекти містили неоднозначність в термінологічному апараті, та невідповідність роз'яснення одних понять іншим, хоча у законодавчому акті термінологія, яка використовується повинна логічно та послідовно поєднуватися в один змістовно правильний документ [46, с. 64].

Отже, чинне кримінальне законодавство визначення категорії «кримінальна відповідальність» не містить. Для того щоб з'ясувати відповідальність за розбій, ми звернулися до історії. Розвиток відповідальності за розбій в Україні охопив періоди:

- формування розбою як кримінально караного діяння;
- законодавчого закріплення та удосконалення норм про відповідальність за скоєння даного злочину;
- соціалістичний період ідеологізації кримінальної відповідальності за розбій та їх деталізацію;
- і зрештою – сучасний період, який орієнтований на теперішні тенденції та міжнародну інтеграцію.

1.2. Поняття розбою в законодавствах іноземних держав

Кримінальний кодекс Республіки Польща (далі – КК РП) [69], як і вітчизняний кодекс, передбачає відповідальність за розбій, але поняття розбою трактується інакше. У Польщі розбій теж вважається одним із найнебезпечніших суспільних кримінальних правопорушень проти власності. Відповідальність за нього передбачена статтею 280 КК. Кодекс визнає розбій кваліфікованим видом крадіжки. Норми § 1 статті 280 Кодексу кримінального Польщі передбачають відповідальність за розбій, сформульована так: «хто краде, застосовуючи насильство щодо особи, або погрожує безпосереднім застосуванням насильства, чи доводить особу до непристойного чи безпорадного стану підлягає покаранню...» [69].

Польський науковий кримінально–правовий дискурс й судова практика трактують розбій як кваліфікований вид крадіжки [70]. Такий підхід спонукає зробити висновок, що поняття крадіжки в кримінальному праві Польщі є значно ширшим від поняття крадіжки в кримінальному праві України. В Республіці Польща (Ст. 278 КК РП), крадіжкою вважається будь–яке заволодіння чужою рухомою річчю з метою привласнення. Тобто поняття крадіжки за кримінальним правом Польщі близьке до поняття розкрадання, яке використовується в теорії українського кримінального права.

Розбій за КК РП посягає на два безпосередні об’єкти кримінально–правової охорони. Але в доктрині кримінального права поняття «об’єкт злочину» не вживається. Натомість розрізняють поняття: «предмет охорони» – з пункту бачення цінності, яка охороняється кримінальним законом і «предмет виконавчий» – з пункту бачення виконавця злочину. Власність є основним об’єктом розбою, а недоторканість, воля, здоров’я і життя особи – додатковим безпосереднім об’єктом. Щодо основного безпосереднього об’єкту – то його зміст збігається зі змістом основного безпосереднього об’єкту розбою, який виділяють в кримінальному праві України.

Відповідно до Кримінального Кодексу Республіки Польщі не вимагається встановлення факту отримання винним реальної змоги розпорядитися викраденим, що варте запозичення для українського кримінально-правового регулювання. Визначальним у кваліфікації розбою та вимагання слід визнавати факт заволодіння чужим майном та заподіяння таким діянням майнової шкоди власникові чи законному володільцеві.

Ключовими відмінностями польського кримінально–правового регулювання вважаються наступні:

1. Не проводиться диференціація відповідальності залежно від інтенсивності заподіюваного насильства, оскільки злочином охоплюється лише створення небезпеки для життя чи здоров'я особи. Відтак заподіяння реальної шкоди здоров'ю чи життю потерпілого у кожному випадку потребує додаткової кваліфікації.

2. За межами насильства у відповідний спосіб виокремлено доведення людини до непритомного чи уразливого стану. Український досвід щодо цього питання визнано більш законодавчо та теоретично обґрунтованим.

3. Функціональне призначення насильства у зазначених складах злочинів за КК Республіки Польща має деякі особливості, які зумовлені часовими межами його застосування при заволодінні майном. За розбою насильство застосовується до заволодіння майном чи під час заволодіння ним задля його подальшого привласнення, а за розбійної крадіжки воно застосовується вже після заволодіння майном із метою його утримання.

Глава 21 «Злочини проти власності» (статті 175-186) Кримінального Кодексу Республіки Вірменія знаходиться в розділі 8 «Злочини проти власності, економіки і економічної діяльності» кодексу. Передбачені цією главою злочини розташовані за ступенем їх небезпеки – від більш небезпечного до менш небезпечного. Її відкриває стаття про розбій (ст. 175), далі йдуть статті про грабіж (ст. 176), крадіжку (ст. 177), шахрайство (ст. 178), привласнення та розтрату (ст. 179).

Стаття «Розбій» 175 Кримінальний кодекс Республіки Вірменія встановлює: «Розбій, тобто напад з метою розкрадання чужого майна, вчинений із застосуванням насильства, небезпечного для життя чи здоров'я, або з погрозою його застосування, – карається позбавленням волі на строк від трьох до шести років з конфіскацією майна або без такої.

Розбій, вчинений:

- 1) групою осіб за попередньою змовою;
- 2) у великих розмірах;
- 3) з незаконним проникненням у житло, сховище або приміщення;
- 4) із застосуванням зброї або інших предметів, використовуваних як зброя;
- 5) повторно – карається позбавленням волі на строк від чотирьох до восьми років з конфіскацією майна або без такої.

Розбій, вчинений:

- 1) з метою розкрадання майна в особливо великих розмірах;
- 2) організованою групою;
- 3) із заподіянням тяжкої шкоди здоров'ю;
- 4) особою, яка має дві або більше судимості за злочин, передбачений статтями 175-182, 222, 234, 238, 269 Кодексу, – карається позбавленням волі на строк від шести до десяти років з конфіскацією майна або без такої» [58].

Специфіка Кримінального кодексу Франції в тому, що поняття «розбій» та «грабіж» виділяються через декілька видів розкрадань, які супроводжуються насильством. Відмінність між кваліфікацією розбою та грабежу визначається шляхом чіткої деталізації випадків застосування насильства та поділу насильства за тяжкістю. Насильницькі дії можуть застосовуватися до вилучення чужої речі, безпосередньо під час вилучення, або після її вилучення. Міра насильства, яке застосовується до потерпілої особи, поділяється на три підгрупи:

- 1) яке не потягло за собою втрати працездатності;

2) яке потягло за собою повну втрату працездатності на строк більш ніж 8 днів;

3) яке потягло за собою каліцтво або хронічне захворювання.

У французькому кримінальному законодавстві чітко описані наслідки, які може спричинити розкрадання. Місце вчинення розбою деталізоване та набагато ширше, ніж у вітчизняному кримінальному законодавстві. Йдеться про: автомобілі; громадський транспорт; місця, які слугують для підходу до громадського транспорту (наприклад, зупинки громадського транспорту, підземні та наземні пішохідні переходи тощо); житло; приміщення, які слугують для зберігання грошових або інших матеріальних цінностей, цінних паперів. Самостійними складами злочинів у Франції вважається вчинення розкрадання із застосуванням зброї або погрози застосування зброї, або особою, що носить зброю, на яку потрібний дозвіл, або носіння якого заборонено; здійснення подібного діяння бандою. Найбільш тяжким є посягання такого роду, якщо воно спричинило смерть потерпілого або якщо до потерпілого застосовувалися тортури або акти жорстокості [62, с. 21].

Кримінальний кодекс Федеративної Республіки Німеччини під поняттям розбою у статті 249 передбачає застосування насильства проти особи або застосування погрози, пов'язаної з реальною небезпекою для життя, для заволодіння чужою річчю з наміром її протиправно привласнити чи обернути на користь третіх осіб. Формулюючи цей склад, КК ФРН називає обов'язкові ознаки розбою: заволодіння чужою річчю, насильство, небезпечне для життя та здоров'я, або погроза застосування такого насильства. Крім цього, КК ФРН як обов'язкову ознаку називає предмет злочину – чужу річ. Але кримінальний закон ФРН не розкриває ступеня насильства, що застосовується під час скоєння розбою. Таким чином, склад розбою за Кримінальним Кодексом ФРН об'єднує, по суті, діяння, які в нашому законодавстві розділяються і визначаються як грабіж і розбій. Слід сказати, що до окремого складу злочину КК ФРН відносить розбій, що спричинив смерть потерпілого. При

цьому відповідальність за подібне діяння настає навіть у тому випадку, якщо смерть заподіяна з необережності [61].

Сукупність злочинів проти власності закріплена в розділ II «Про злочини проти власності» Кримінального кодексу Португалії (далі – КК Португалії). КК Португалії містить норму, якою встановлена кримінальна відповідальність за розбій (ст. 210). На відміну від крадіжки, для розбою є характерним особливий спосіб вчинення – застосування насильства або погрози негайного застосування насильства, небезпечного для життя або фізичного здоров'я, або неможливість чинити опір. На відміну від ст. 186 Кримінального Кодексу України, де грабіж трактується як відкрите викрадення чужого майна, ст. 210 КК Португалії передбачає кримінальну відповідальність за такий злочин, що з об'єктивної сторони включає в себе, крім факту привласнення, застосування насильства чи погрози застосування насильства, небезпечного для життя або фізичного здоров'я. Для українського КК це фактично склад розбою (Ст. 187 КК).

Відповідальність за розкрадання із застосуванням насильства або погрози застосування насильства передбачена ст. 242 Кримінального Кодексу Іспанії. Частина друга зазначеної статті також передбачає кримінальну відповідальність за вчинення розкрадання з житлового приміщення і належних до нього споруд у разі перебування в них людей. Частина третя зазначеної статті закріплює кримінальну відповідальність за розбій в українському право розумінні, а саме – можливість застосування максимального покарання, передбаченого попередніми статтями, в разі застосування винною особою зброї або інших небезпечних предметів, використовуваних як зброї для вчинення злочину або з метою втечі з місця злочину.

Примітка до зазначеної статті передбачає можливість застосування покарання нижче нижньої межі при наявності насильства не небезпечного для життя та здоров'я і при оцінці інших обставин вчинення злочину. Проаналізувавши положення глав про крадіжку і грабіж Кримінального

кодексу Іспанії, можна зробити висновок, що грабіж у цьому випадку розглядається як кваліфікований або в деяких випадках особливо кваліфікований склад крадіжки, тому неодноразово законодавець робить відсилання до ст. 234 і в тексті статей говорить саме про крадіжку, вчинену небезпечними способами. При цьому максимальне покарання за даний злочин становить п'ять років позбавлення волі.

Трактування такого змісту суттєво відрізняється від української кримінально-правової доктрини у сфері розмежування складів крадіжки, грабежу і розбою. В українському кримінальному праві проводиться відмежування крадіжки від грабежу за ознакою таємності або відкритості викрадання, а також застосування насильства, не небезпечного для життя і здоров'я. Відмежування грабежу від розбою проводиться за ознакою насильства, небезпечного для життя та здоров'я, і факту застосування зброї або предметів, використаних як знаряддя злочину. У Кримінальному Кодексі Іспанії не передбачено розмежування за видом застосовуваного насильства, значення в даному випадку має сам факт застосування насильства і його наслідки. При заподіянні шкоди здоров'ю, винна у викраданні особа нести кримінальну відповідальність за заподіяння шкоди здоров'ю в сукупності з кримінальною відповідальністю за викрадання.

Одні країни (європейські – Болгарія, Швеція, а також – Китай) передбачають відповідальність тільки за грабіж, другі (Литва, Польща, Швейцарія, Японія) – тільки за розбійний напад. Законодавці деяких держав узагалі обмежилися лише поняттям крадіжки із застосуванням насильства чи погрози його застосування (наприклад, Нідерланди). Останнє рішення, на нашу думку, заслуговує на увагу, адже об'єднання цих діянь (грабежів та розбоїв) в один склад – крадіжку з обтяжливими обставинами – значно полегшує кваліфікацію таких злочинів.

Цікаве трактування розбою в законодавчих актах мусульманської правової сім'ї. Тут акцент поставлений на застосуванні сили до іншої вільної особи. Це обумовлює високі санкції статей. Так, наприклад, Кримінальний Кодекс

Туреччини об'єктивною стороною розбою визначає активні дії винного, які мають вираз в застосуванні насильства до потерпілого з метою отримання його майна або в примушуванні оформити належним чином цінні папери або інші офіційні документи для отримання з них незаконної вигоди. Також законодавець вбачає склад розбою (насильницького грабежу за турецьким кримінальним законодавством) у підписанні документів для отримання вигоди злочинцем у майбутньому або документів, які зобов'язують потерпілого передати майнові цінності на користь злочинця в майбутньому (за складом описана об'єктивна сторона відповідає Ст. 189 КК України).

Кримінальний Кодекс Ірану будь-якого опису об'єктивної сторони не містить. Аналізуючи положення кримінального закону очевидно, що об'єктивну сторону охоплюють дії винного (грабіжника), які полягають у крадіжці чужого майна. Таким чином принципової різниці між крадіжкою та грабежем законодавець Ірану не встановлює [39, с. 20].

Таким чином, підсумуємо, що розвиток норм про кримінальну відповідальність за розбій відбувався на різних етапах становлення держави і права в Україні. Визначальною тенденцією історичної деформації розбою є те, що в нормативно-правових актах відповідальність за розбій закріплювалась спочатку у нормах серед злочинів проти особи, а згодом даний склад злочину правники стали відносити до злочинів проти власності, що ми спостерігаємо й до нині. Розвиток норм про кримінальну відповідальність за розбій відбувався під впливом національних культур, політичних подій у державах, зростання правової культури громадян та інших чинників соціального та культурного життя населення.

РОЗДІЛ 2

ЮРИДИЧНИЙ АНАЛІЗ РОЗБЮЮ В СУЧАСНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ

2.1. Об'єкт і об'єктивна сторона розбою

Об'єкт кримінального правопорушення вивчається в Загальній частині кримінального права як один з елементів складу злочину, а також у курсі Особливої частини як обов'язковий елемент складів конкретних кримінальних правопорушень.

Дослідники та вітчизняні вчені по різному трактують визначення такого поняття як об'єкт кримінального правопорушення. В загальній теорії об'єкт трактують як матеріальні або нематеріальні блага яким злочином завдається реальна шкода або може створюватися загроза заподіяння такої шкоди. Блага, цінності, життєві інтереси існують тільки в межах соціальних відносин, які склалися у суспільстві на певному його етапі розвитку. Поняття «цінність», «благо», «інтерес» є похідним від суспільства, а тому і їх правова оцінка неможлива поза цими відносинами.

На нашу думку слушним є твердження про те, що проблеми об'єкта злочину та його структури мають суперечливий та дотепер дискусійний характер, оскільки саме визнання об'єкта злочину суспільними відносинами може стати причиною виникнення дискусії, яка допоможе зняти проблемність визначення безпосередніх об'єктів будь-яких злочинів. Більше того, суспільні відносини як об'єкт злочинів розглядаються у своїй більшості в межах Загальної частини кримінально-правової науки, оскільки більшість авторів, будучи прихильниками зазначеної концепції, досліджують окрему норму Особливої частини кримінального закону та вказують на конкретні або блага, або цінності, або на права та свободи, або сфери життєдіяльності людей, на які посягає злочин.

На основі вищевикладеного об'єкт кримінального правопорушення можна визначати як у вузькому так і широкому значенні.

У вузькому до об'єкта кримінального правопорушення зазвичай відносять суспільні відносини, що охороняються кримінальним законом, суб'єктам яких завдана істотна шкода або створена загроза її заподіяння.

У широкому це елемент складу злочину, що охоплює суспільні відносини, які охороняються кримінальним законом, суб'єктам яких завдана істотна шкода або створена загроза її заподіяння, як обов'язкова ознака, а також включає в себе потерпілого від злочину та предмет злочину, як факультативні ознаки.

Правильне встановлення об'єкта злочину має не лише теоретичне, а й надзвичайно важливе практичне значення. Правове значення встановлення об'єкта злочину полягає у такому:

- сприяє з'ясуванню соціальної суті злочину, зокрема характеру і ступеня його суспільної небезпечності;
- в ході дослідження цінностей, на які посягають суспільно небезпечні діяння, виступає одним із шляхів удосконалення кримінального законодавства (дослідження ієрархії соціальних цінностей дає змогу розв'язати проблему створення чіткої системи кримінального законодавства);
- виявляє не захищені кримінальним законом соціальні цінності, що дає підстави для прийняття відповідних кримінальних законів; встановлення об'єктів злочинних діянь у сукупності з іншими елементами складу злочину дає змогу визначити види конкретних злочинів.

Також вважаємо, що поняття «об'єкт злочину» можна трактувати як охоронювані кримінальним законом соціальні цінності.

Традиційним у кримінальному праві є проведення аналізу складу злочину за об'єктивними та суб'єктивними ознаками, де визначальне місце серед елементів складу злочину займає його об'єкт.

Незважаючи на різноманітність підходів до розуміння сутності об'єкту злочину, не викликає спорів той факт, що об'єктом злочину є те, на що посягає винна особа і чому внаслідок посягання заподіюється шкода або створюється погроза заподіяння шкоди [24, с.111].

Основним і безпосереднім об'єктом розбою вважаються урегульовані суспільні відносини власності. Оскільки об'єктом злочину є цінності, які охороняються кримінальним законом, то об'єктом злочину проти власності із застосуванням насильства слід визнавати матеріальні блага, проти яких спрямоване злочинне посягання. Додатковими обов'язковими об'єктами розбою виступають особисті блага – життя, здоров'я (психічна або фізична недоторканність людини [55, с. 200]).

Об'єктивна сторона має вирішальне значення для встановлення злочину. Це пояснюється такими обставинами:

– по-перше, не може бути визнано злочином те, що не має зовнішнього вираження, отже, склад будь-якого злочину включає зовнішні ознаки діяння;
– по-друге, зовнішні ознаки залишають, як правило, сліди у матеріальному світі, внаслідок чого стає можливою відносно точне відновлення картини злочину і доведення факту його здійснення;

– по-третє, зовнішні ознаки є найбільш надійним критерієм вираження внутрішніх ознак (суб'єктивної сторони) через органічну єдність перших і других і об'єктивній неможливості безпосереднього сприйняття психічних явищ, тобто за допомогою об'єктивних ознак виявляються суб'єктивні;

– по-четверте, в зовнішніх ознаках злочину зосереджено те, що ми відносимо до шкідливості і небезпеки злочину (збиток, шкода і т. п.), без чого злочин неможливий. На нашу думку, при встановленні факту злочину його об'єктивна (зовнішня) сторона повинна визначатися по відношенню до свідомості злочинця, і тільки до нього, а не до свідомості взагалі, як це робиться при філософському аналізі.

При оцінці протиправного діяння ми співвідносимо з ознаками злочину конкретну поведінку конкретної людини. Тому межа, що визначає

об'єктивне, проходить по зовнішніх контурах свідомості саме цієї особи, а не когось іншого. Це означає, що в ланцюжок об'єктивних ознак злочину може бути вплетене і те, що в загальному сенсі до об'єктивного не відноситься, а саме свідомість інших людей, які не підлягають у силу закону кримінальної відповідальності, або хоча і підлягають, але за інший злочин, об'єктивні властивості якого будуть встановлюватися вже відносно до свідомості останніх[72].

Науковці по різному трактують об'єктивну сторону кримінального правопорушення. Одні автори під об'єктивною стороною складу злочину розуміють характеристику кримінальним законом зовнішніх ознак злочинного діяння.

Другі стверджують, що об'єктивна сторона злочину – це зовнішній акт суспільно небезпечного посягання на охоронюваний кримінальним правом об'єкт, тобто акт вольової поведінки, який відбувається в об'єктивному світі та виражається у вчиненні шкоди вказаному об'єкту або створенні загрози завдання йому шкоди.

Треті характеризують об'єктивну сторону злочину як таку, котре складається із суспільно небезпечного діяння, що завдало або здатне завдати істотної шкоди суспільним відносинам, які охороняються кримінальним законом, а також із умов та обставин завдання цієї шкоди.

Четверті пояснюють об'єктивну сторону складу злочину як сукупність передбачених законом ознак, що характеризують зовнішній прояв суспільно небезпечного діяння, яке посягає на об'єкти кримінально-правової охорони, а також об'єктивні умови, пов'язані з цим посяганням.

П'яті схильні до того, що об'єктивна сторона злочину – це зовнішній прояв суспільно небезпечного посягання на той чи інший об'єкт, котрий перебуває під охороною кримінального закону (тобто це передбачені кримінальним законом ознаки, які характеризують зовнішній прояв суспільно небезпечного діяння).

Шості зараховують до об'єктивної сторони складу злочину сукупність передбачених кримінальним законом ознак, які характеризують зовнішній прояв суспільно небезпечної дії, що посягає на об'єкти кримінально-правової охорони, а також об'єктивні умови цього посягання [71].

Деякі автори в свою чергу пояснюють об'єктивну сторону злочину як процес суспільно небезпечного і протиправного посягання на охоронювані законом інтереси, що розглядається з його зовнішньої сторони, з точки зору послідовного розвитку тих подій і явищ, які починаються зі злочинної дії (бездіяльності) суб'єкта та закінчуються настанням злочинного результату

Щодо об'єктивної сторони розбою, то вона полягає в нападі задля заволодіння чужим майном, поєднаному з насильством, небезпечним для життя або здоров'я особи, котра зазнала нападу, або з погрозою застосування такого насильства. Б. В. Волженкін розуміє насильство або погрозу застосування насильства в складі розбою як один із складових нападу, який також включає в себе й інші дії. Самостійність нападу він вбачає в тому, що нападом є насамперед певні дії, які є рушієм для насильства [16, с. 56].

Аналізуючи позицію Б. В. Волженкіна, слід наголосити, що саме «напад» виступає першим етапом розбою і полягає у швидких, агресивних, стрімких діях, спрямованих проти потерпілого, а застосування фізичного або психічного насильства – це його другий етап, під час якого напад «вдало» поєднується з насильством, не втрачаючи, однак, від цього своєї самостійності. Досить суттєва кількість науковців із цього приводу зазначає, що «напад» варто розуміти не як саме посягання, а як форму (спосіб) його скоєння.

Поняття нападу набуває, загалом, іншої юридичної природи під час зіставлення його з фізичним насильством у широкому розумінні (навмисне заподіяння фізичної шкоди будь-яким способом). Проте, розглядаючи такі трактування, слід погодитися із зауваженням М. Б. Гугучія, котрий наголошує, що вони суперечать диспозиції розбою, оскільки розбій утворює тільки таке насильство, яке пов'язане з нападом і відбувається у вигляді

нападу [22, с. 25]. На переконання науковця, об'єктивна сторона розбою полягає в нападі, який складається у фізичному або психічному насильстві над особистістю потерпілого з метою заволодіння чужим майном [22, с. 25].

Варто констатувати, що науковці–правники нині тлумачать поняття нападу дуже широко, фактично не надаючи йому самостійного значення. Тому деякі з них пропонують виключити поняття «напад» із дефініції розбою, залишивши посилання винятково на застосування небезпечного насильства або погрозу його застосування» [14, с. 125].

Насамперед, ознакою нападу є насильство. Визначальні ознаки насильства в розбої такі:

- 1) насильство небезпечне не тільки для здоров'я, але і для життя;
- 2) характеризується умисною формою вини;
- 3) його мета – вилучити або утримати чуже майно.

Насильство в розбої небезпечне для життя або здоров'я залежно від наявності однієї із двох можливих причин:

- 1) залежно від наслідків застосованого фізичного впливу;
- 2) залежно від небезпеки способу цього впливу.

Насильство, небезпечне за наслідками в розбої, може виражатися в заподіянні легкої, середньої тяжкості або тяжкої шкоди здоров'ю. Насильство в розбійному нападі може бути представлено і вбивством потерпілого, яке, втім, вимагає додаткової кваліфікації. Наступною ознакою об'єктивної сторони розбою вважається застосування насильства, саме небезпечного для життя чи здоров'я, або погроза застосування такого насильства. Психічне насильство під час розбійного нападу виражається в погрозі негайного застосування фізичного насильства, небезпечного для життя і здоров'я, і включає в себе залякування потерпілого з метою вилучення і (або) утримання чужого майна будь-яким із названих вище видів фізичного насильства. Саме ж поняття «погроза» варто розуміти як стан небезпеки, очікування якогось того шкідливого результату [28, с. 262].

Погроза застосування насильства виражається в усній, письмовій формі або шляхом конклюдентних дій. Вона може складатися або у висловлюванні з наміром негайного застосування фізичного насильства, або у вчиненні будь-яких страхітливих рухів тіла, залякуючих дій (демонстрація зброї чи предметів, які можуть бути використані як зброя), а також може характеризуватися поєднанням відповідних дій. У кримінально-правовій теорії визнано, що погроза як засіб вилучення майна за своїм характером повинна бути реальною [21, с. 144]. Конкретність погрози в науці кримінального права належить до числа спірних, тому з вищезазначеного питання в сучасному науковому осередку сформувалось досить різностороннє наукове бачення.

До прикладу, дослідників вважають, що конкретна форма погрози характеризує таку властивість її як реальність. На думку В.О.Попелюшко, конкретність погрози передбачає, що в ній міститься вказівка на певне благо, якому загрожують завдати шкоди (йдеться про життя, здоров'я чи тілесну недоторканність), і на конкретні дії, вчиненням яких особа має намір виконати погрозу [49, с. 143]. В останньому випадку під конкретністю розуміється ясність того, яким саме чином винний має намір виконати погрозу. Конкретність погрози передбачає і її визначеність, але не завжди.

Погроза може мати невизначену форму. Це має місце, коли характер дії, вчиненням якого винний загрожує жертві, передбачає можливість заподіяння одного з декількох несприятливих наслідків. Зміст, характер і ступінь інтенсивності погрози слід оцінювати з урахуванням усіх обставин події. Розбій, який чинять за допомогою психічного насильства, вважається закінченим із моменту проголошення погрози в присутності потерпілого або інших осіб і додаткової кваліфікації не потребує.

Майно, як предмет злочину проти власності із застосуванням насильства, має певні обов'язкові ознаки фізичного, економічного та юридичного характеру. До фізичних ознак належить те, що предмет завжди матеріальний, є частиною матеріального світу. За відсутності фізичної ознаки не можуть

бути предметом майнових злочинів із застосуванням насильства: ідеї, погляди, прояви людського розуму. Також не може бути предметом таких злочинів людина як фізична особа, а її викрадення слід кваліфікувати за відповідними статтями розділу III Особливої частини Кримінального Кодексу.

Економічними ознаками таких речей є те, що вони повинні:

1) мати цінність, що має вираз у грошовій вартості, здатність задовольняти матеріальні та пов'язані з ними потреби людини;

2) бути відокремленими від природного середовища чи бути створеними заново.

Звичайним проявом вартості речі є її грошова оцінка. Тому предметами злочину проти власності, зокрема – розбою, які полягають у розкраданні майна з володіння іншої особи, визнаються документи, які виконують роль грошового еквівалента і надають майнові права без будь-якого додаткового оформлення (цінні папери, білети грошово–речової лотереї, талони на паливно-мастильні матеріали, білети на проїзд транспортом тощо). Не визнаються предметами таких злочинів (принаймні, закінчених), так звані легітимаційні знаки (жетони камери схову, гардеробні номерки тощо), а також різноманітні накладні, квитанції, чеки, довіреності, інші документи, які самі по собі не мають вартості, а лише надають право на одержання майна.

Це ж стосується і квитків на проїзд авіаційним, автомобільним, водним та залізничним транспортом, які можуть бути використані за призначенням лише після додаткового оформлення (внесення прізвища володільця, заповнення іншого тексту, скріплення печаткою, компостування тощо). Заволодіння такими предметами є підготовкою до відповідних посягань і підлягає правовій оцінці з урахуванням положень ст. 14 КК [55, с. 201].

До прикладу, викрадення, вимагання офіційних чи приватних документів, які знаходяться на підприємствах, в установах та організаціях усіх форм власності і не мають грошової оцінки та мінової властивості, вчинене з корисливих мотивів або в інших особистих інтересах, не може визнаватися

злочином проти власності і за наявності підстав потребує кваліфікації за ст. 357 КК. Предметом викрадення, вимагання не можуть виступати природні багатства в їх природному стані – блага, які, хоч і мають предметну цінність, проте не створені повністю або частково працею людини (наприклад, ліс на пні, дичина у лісі, риба у природних водоймах). Протиправне одержання таких предметів у свою власність за наявності підстав може розглядатися як злочини проти довкілля і кваліфікуватися, зокрема, за ст.ст. 246, 248, 249 КК.

Юридичними ознаками майна як предмета розбою є те, що, по-перше, таке майно повинно бути чужим для винного, по-друге, воно, як правило, має належати на праві власності іншому суб'єкту права власності, по-третє, воно не повинно виступати предметом злочинів, відповідальність за які передбачена іншими розділами Особливої частини КК України. Чужим слід визнавати майно, яке не перебуває у власності чи законному володінні винного.

Об'єктивна сторона розбою характеризується насамперед діями – активною і небезпечною поведінкою злочинця.

Залежно від способу та характеру заволодіння чужим майном, злочини проти власності можуть посягати не тільки на відносини власності, а і на інші суспільні відносини. Так, додатковим обов'язковим безпосереднім об'єктом злочинів проти власності також можуть бути:

- 1) здоров'я (ст.ст. 186, 187, 189, 194 КК України);
- 2) психічна або фізична недоторканність людини (ст.ст. 186, 187, 189 КК України);
- 3) особиста свобода людини (ст. 189 КК України).

Додатковим факультативним безпосереднім об'єктом злочинів проти власності може виступати:

- 1) життя (ст.ст. 189, 194, 196 КК України);
- 2) честь і гідність особи (ст.ст. 187, 189 КК України);
- 3) громадський порядок (ст.ст. 186, 187, 189, 194 КК України);

4) екологічна безпека (ст.ст. 194, 194-1, 195, 196 КК України), зокрема – пошкодження майна загально небезпечним способом [14, с. 144].

Проте визначальною ланкою для кваліфікації більшості злочинних посягань на власність (зокрема – майно) є предмет злочину.

Отже, в даному підпункті ми з'ясували, об'єкт і об'єктивні ознаки розбою. Тобто, основним і безпосереднім об'єктом розбою вважаються урегульовані суспільні відносини власності. Додатковими обов'язковими об'єктами розбою виступають особисті блага – життя, здоров'я (психічна або фізична недоторканність людини). Визначальні ознаки насильства в розбої такі:

- 1) насильство небезпечне не тільки для здоров'я, але і для життя;
- 2) характеризується умисною формою вини;
- 3) його мета – вилучити або утримати чуже майно.

Також, об'єктом визнаються документи, які виконують роль грошового еквівалента і надають майнові права без будь-якого додаткового оформлення (цінні папери, білети грошово-речової лотереї, талони на паливно-мастильні матеріали, білети на проїзд транспортом тощо) і інші матеріальні цінності. Щодо об'єктивної сторони розбою, то вона полягає в нападі задля заволодіння чужим майном, поєднаному з насильством, небезпечним для життя або здоров'я особи, котра зазнала нападу, або з погрозою застосування такого насильства.

2.2. Суб'єкт і суб'єктивна сторона розбою

У науковому дискурсі поширена думка про те, що предмет злочину більш тісно пов'язаний саме з суб'єктом посягання. Із цим можна погодитися. Предмет і суб'єкт злочину співвідносяться як частина з цілим, цей зв'язок неможливо розірвати. Предмет злочину є факультативною ознакою злочину [35, с. 50]. Проте у кримінально-правовій доктрині існує точка зору, відповідно до якої предмет злочину є складовою структури елементів суспільних відносин, однак лише тих, що забезпечуються кримінально-правовою охороною [65, с. 11].

Обґрунтованою є позиція Є. В. Лащука, який цілком справедливо стверджує, що відмінність між поняттями предмета злочину та предмета суспільних відносин, що охороняються кримінальним законом, полягає в існуванні тих предметів, які мають негативні (небезпечні) властивості. Відносини з приводу таких предметів законодавець не ставить під кримінально-правову охорону, а навпаки – забороняє. Вчений зазначає, що такі предмети не можна розглядати окремо від об'єкта злочину, а отже, і від відповідних суспільних відносин, що охороняються кримінальним законом.

Задля правильної кваліфікації та встановлення суб'єктивної складової, необхідно ретельно вивчати особу злочинця, а також його спонукання до вчинення розбійних нападів. Особливості таких складів злочинів визначають необхідність з'ясування емоцій, які відчуває особа при вчиненні суспільно небезпечного діяння. З'ясування суб'єктивних ознак злочинів, пов'язаних із вчиненням розбійних нападів передбачає ретельне вивчення суб'єктивної сторони злочину, а також ознак самого суб'єкта [13, с. 160].

Суб'єктом розбою є фізична осудна особа, котра досягла 14-ти річного віку. Суб'єктом розбою є особа, яка скоїла дане діяння та має можливість нести за нього кримінальну відповідальність. Система ознак, які характеризують суб'єкт розбою, складає відповідний елемент складу злочину.

Загальній умові кримінальної відповідальності притаманні три наступні ознаки:

- а) фізична особа;
- б) осудна особа;
- в) особа, яка досягла віку, з якого можлива кримінальна відповідальність [13, с. 214].

В основу зниження віку кримінальної відповідальності, як відзначає В.Я.Таций, покладені наступні критерії:

- 1) рівень розумового розвитку, свідомості людини, що свідчать про можливість вже в 14 років усвідомлювати суспільну небезпеку і протиправність злочинів, перерахованих у ч. 2 ст. 22 Кримінального кодексу України, серед яких зазначено і ст. 187;
- 2) значна поширеність більшості з цих злочинів серед підлітків, про що свідчать статистичні дані;
- 3) значна суспільна небезпека більшості розбійних нападів.

Традиційно учасникам майнових злочинів є особи від 18 до 30 років. У розбійних нападах відносно висока доля участі неповнолітніх: більше 30%. Загальна ж тенденція для вікового складу розбійників за останніх 5 років – збільшення долі осіб старше 30 років [36, с. 162]. По соціальній приналежності найвищий відсоток складають робітники. Злочини проти власності вчиняють в основному чоловіки.

Жінки беруть участь у розбійних нападах рідше, ніж чоловіки. Серед названих злочинів вони складають найвищий відсоток в крадіжках чужого майна (12%), найнижчий – у розбійних нападах (6,5%). Найчастіше (особливо це характерно при скоєнні корисливо-насильницьких злочинів) жінки виконують роль лише підсобниць, знаходячись з виконавцем в близьких стосунках.

Перераховуючи обов'язкові ознаки суб'єкту злочину, законодавець не згадує про факультативні ознаки, які характеризують ознаки спеціального суб'єкта, котрі можуть бути застосовані до конкретних складів злочину як

обов'язкові. Суб'єкт розбою – загальний, і тому необхідно розглянути який зміст законодавець вкладає у поняття загального суб'єкта, застосовного до розбою. Суб'єктом розбою може бути лише фізична особа [23, с. 117].

В.О. Казміренко деталізує психолого – юридичну характеристику суб'єктивної сторони розбою, вважаючи, що розбій вчиняється лише з прямим умислом [32, с. 65].

Суб'єктивна сторона складу злочину - це внутрішній зміст злочину, це ті психічні процеси, які проходять у свідомості особи, коли вона вчиняє злочин, це її психічне ставлення до вчиненого нею суспільно небезпечного діяння та його наслідків.

Зміст суб'єктивної сторони складу злочину характеризують певні юридичні ознаки. Серед них обов'язковою ознакою виступає вина у формі умислу та необережності.

Вина особи - це основна, обов'язкова ознака будь-якого складу злочину, вона визначає саму наявність суб'єктивної сторони і значною мірою її зміст. Відсутність вини виключає суб'єктивну сторону і тим самим склад злочину.

Суб'єктивна сторона створює психологічний, тобто суб'єктивний зміст злочину, тому є його внутрішньою, у порівнянні з об'єктивною стороною. Якщо об'єктивна сторона складу злочину становить його фактичний зміст і може бути безпосередньо сприйнята особами, які перебувають на місці злочину під час його вчинення, а наслідки злочину можуть сприйматися і після його вчинення, то суб'єктивна сторона безпосередньому сприйняттю людьми піддана бути не може. Адже, це процеси, які відбуваються у психіці винного й об'єктивне їх визначення можливе тільки завдяки дослідженню об'єктивної сторони складу злочину й інших ознак, які входять до складу злочину.

Значення суб'єктивної сторони полягає в тому, що завдяки її правильному визначенню:

а) здійснюється належна кваліфікація діяння та його відмежування від інших злочинів;

б) встановлюється ступінь суспільної небезпеки діяння й особи, яка його вчинила;

в) здійснюється індивідуалізація покарання злочинця, вирішується питання про можливість його звільнення від кримінальної відповідальності й покарання.

Процеси, що відбуваються у психіці людини, поділяються на інтелектуальні, емоційні та вольові. Вони існують у тісній нерозривній єдності, але їх окреме дослідження, має велике значення для правильного встановлення суб'єктивної сторони складу злочину [73].

Суб'єктивна сторона характеризується такими ознаками, як умисел чи необережність, мотив і мета вчинення злочину. Повне й усебічне встановлення ознак, які характеризують суб'єктивну сторону, є необхідною умовою правильної класифікації злочину, визначення ступеня суспільної небезпеки діяння й особи, яка його вчинила, а також – індивідуалізації покарання.

У роботах К.В. Паламарчук викладені теоретичні та методологічні засади порівняльно-правового дослідження кримінальної відповідальності за розбій [45, с. 115], також науковець виклав результати досліджень стосовно суб'єктивних ознак розбою за кримінальним правом України та іноземних держав [44, с. 167] і дослідив генезис кримінальної відповідальності за розбій [43, с. 69].

При розбої суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом та корисливим мотивом. Обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони розбою є мета, з якою здійснюється напад, – заволодіння чужим майном.

У Науково-практичному коментарі до Кримінального кодексу України зазначено, що прямий умисел має місце там, де особа усвідомлює суспільно небезпечний характер вчиненого їм діяння, передбачає можливість чи неминучість настання суспільно небезпечних наслідків цього діяння і бажає настання цих наслідків.

Розбій відноситься до усічених складів злочинів, вважається закінченим з моменту нападу, поєднаного із застосуванням або з погрозою застосування насильства небезпечного для життя чи здоров'я, незалежно від того чи заволоділа винна особа чужим майном. Корисливий мотив при вчиненні злочинів проти власності полягає в прагненні винного протиправно обернути чуже чи нічийне майно на свою чи іншої особи користь або отримати майнову вигоду без обернення майна на свою користь [41, с. 418].

У вітчизняній правовій практиці фахівці кримінального права часто трактують сутність поняття «вина» та вказують на його «психологізм», на необхідність відповідності з положеннями у сфері психології. Проте така специфіка на формальному рівні набуває морально–етичної характеристики.

Насамперед доцільно наголосити, що опис поняття «вина» у сучасному правовому дискурсі висувається без звернення до психологічних дефініцій, а шляхом логічного конструювання виключно юридичних комплексно висунутих науково–логічних розумінь, коли вина трактується з позиції розуміння її як матеріально-правового та процесуально–правового поняття, що своєю чергою ототожнюються на формалізованому рівні, відповідно до сучасних засад кримінальної відповідальності, тобто з окресленням поняття злочину як певної цілісності.

Напад із метою розкрадання чужого майна та ще, до прикладу, із проникненням в житло потерпілого, робить це ненавмисно, тобто випадково, або по злочинній недбалості, тобто не усвідомлює суспільної небезпеки своїх дій [27, с. 121]. У цьому питанні всі дослідники одностайно відносять розбій до категорії умисних злочинів. Поняття «намір» (умисел) особи повинно набувати систематизованого характеру, охоплювати різносторонні способи вчинення розкрадання: застосування насильства, небезпечного для життя чи здоров'я, або погрози застосування такого насильства.

Вагомим для врахування є й мотив такого застосування: чи то заздалегідь спланований, чи такий, який виник раптово. За своєю специфікою в сучасному розумінні розбій належить до таких злочинів, які вчиняються лише

умисно, причому такий умисел завжди є прямим (за результатами кримінальних проваджень, які розслідувалися автором, як показує статистика, 100%): винний усвідомлює суспільно небезпечний характер своїх дій і передбачає, що результатом дії будуть шкідливі наслідки, але при цьому все ж бажає поводитися саме так, а не інакше.

У разі скоєння насильницького майнового посягання злочинець діє не тільки навмисне щодо того, щоб скоїти розбійний напад, але і з умислом застосувати насильство проти потерпілого, як засіб заволодіння його майном, як засіб досягнення своєї мети. Тобто до змісту умислу суб'єкта розбою входить усвідомлення того, що, по-перше, він вчиняє напад, поєднаний з насильством щодо потерпілого, і по-друге, що це насильство є способом вилучення майна, щодо якого нападник не має жодного права – ні дійсного, ні передбачуваного.

На думку Л.Б.Зарудні, всебічне і вичерпне дослідження способу скоєння злочину в сукупності з іншими обставинами дає змогу встановити справжній зміст умислу суб'єкта розбою, виходячи із завданої матеріальної шкоди або шкоди здоров'ю потерпілого, і тим самим уникнути помилок під час кваліфікації діяння. Поряд з виною неодмінно в суб'єктивному ракурсі зі сторони будь – якого злочину йде мотив.

Наукове трактування розуміння поняття мотиву зводиться до його представлення як сукупності факторів, які виконують спонукальну роль на особу вчинити злочин; те, що підштовхує людину до злочинної поведінки. У цьому контексті мотив під час вчинення розбою має подаватися, як правило, з поглядів урахування корисливості. Зазначена спрямованість наочно простежується з самого представлення її трактування, де особа вчиняє напад з метою заволодіння чужим майном, тобто бажаючи звернути це майно на свою користь чи користь третіх осіб [27, с. 122].

Серед великої кількості аспектів проблеми особистості злочинця, що в останні роки досліджувалися українськими науковцями в кримінально-правовому, кримінально-процесуальному, кримінологічному та юридично-

психологічному плані, найменш розробленим у спеціальній літературі слід вважати, на думку В.О. Казміренка, питання про доказове значення даних про особистість обвинувачуваного, обсяг і характер таких даних, а також межі і умови їхнього використання при встановленні суб'єктивної сторони злочину.

Особисті дані допомагають встановити винність або невинуватість, визначити зміст суб'єктивної сторони і відмежувати подібні між собою за об'єктивною стороною діяння. З'ясування поглядів і моральних принципів, звичок, характерологічних і вікових особливостей, інших якостей і рис людини як індивідуальності, її ставлення до правопорядку, до інших людей і до суспільства в цілому, ціннісні орієнтації, поведінка в минулому – дозволяють правильно зрозуміти мотиви і мету її дій, а це, в свою чергу, допомагає визначити зміст суб'єктивної сторони злочину [32, с. 65].

Дійсно, на увагу заслуговує розгляд мотиву та мети вчинення розбою, адже завдяки цій ознаці суб'єктивної сторони злочину є можливість відповісти на важливі запитання: які причини протиправної поведінки особи; чому особа вчинила злочин; який був психічний та психологічний стан особи при вчиненні злочину. Науковці визначають мотив злочину, як зумовлене певними потребами та інтересами внутрішнє спонукання, що викликає в особи бажання та рішучість вчинити суспільно небезпечне діяння. Відтак кримінально-правове значення мотиву полягає в тому, що він отримує провідну роль серед усіх інших суб'єктивних ознак умисного злочину, оскільки формулює визначає та спрямовує зміст кримінальної поведінки особи

Традиційно суб'єкт розбою характеризується не лише за визначеним віком. Невід'ємною ознакою, якою повинна володіти особа, яка притягується до кримінальної відповідальності, є осудність – юридична передумова вини та кримінальної відповідальності. Осудна людина в момент вчинення злочину здатна усвідомлювати свої дії (або бездіяльність) і керувати ними, адже вона наділена свідомістю та волею.

Не підлягає кримінальній відповідальності особа, яка під час вчинення суспільно–небезпечного діяння перебувала в стані неосудності, тобто не

могла усвідомлювати свої дії або керувати ними внаслідок хронічного психічного захворювання, тимчасового розладу психічної діяльності, недоумства чи іншого хворобливого стану психіки.

Деякі клінічні випадки можуть бути віднесені до категорії неосудності, інші схожі можуть бути не визнані неосудністю. До осіб, визнаних неосудними, застосовуються заходи медичного характеру задля отримання необхідного лікування. Само собою кримінальний злочин перестає існувати в загальному вигляді при встановленні неосудності, адже втрачається суб'єктивна сторона. Без неї залишається неповний склад злочину.

На жаль, законодавець не дає змістовного трактування осудності. Необхідно закріпити положення щодо конкретних ознак, які визначають здатність до керованої поведінки в кримінально-релевантних ситуаціях.

Отже, суб'єктом розбою є фізична осудна особа, котра досягла 14-ти річного віку, та скоїла дане діяння та має можливість нести за нього кримінальну відповідальність. До загальних ознак ми відносимо:

- а) фізична особа;
- б) осудна особа;
- в) особа, яка досягла віку, з якого можлива кримінальна відповідальність.

При розбої суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом та корисливим мотивом.

Обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони розбою також є мета, з якою здійснюється напад, – заволодіння чужим майном.

2.3. Кваліфікуючі ознаки розбою

Що таке кваліфікуючі ознаки? Проблема кваліфікуючих ознак складу злочину недостатньо висвітлена в навчальній та науковій літературі. Її розглядають частково в межах окремих досліджень кримінальних правопорушень.

Кваліфікуючі ознаки – це додаткові ознаки, які разом з ознаками основного складу утворюють інший, більш небезпечний різновид складу злочину. Цей склад злочину називається кваліфікованим. У ньому кваліфікуючі ознаки стають обов'язковими нарівні з ознаками основного складу, хоч і суттєво відрізняються від них. Але вони не являють собою тих обов'язкових ознак, які визначають, чи є діяння злочинним. Як відомо, відсутність хоча б однієї з обов'язкових ознак основного складу вказує на відсутність складу злочину взагалі або на необхідність кваліфікації вчиненого за іншою статтею Особливої частини КК України. Якщо ж відсутня кваліфікуюча ознака, то вчинене не перестає бути злочином, і повинно кваліфікуватися за тією частиною відповідної статті Особливої частини, яка передбачає відповідальність за основний склад злочину (як правило, це частина перша).

Кваліфікуючі ознаки передбачені у кримінальному законі. Як правило, вони вказані у наступних після першої частинах відповідних статей Особливої частини КК України. Це також відрізняє їх від ознак основного складу, які можуть і не вказуватися у відповідних нормах, а витікати при тлумаченні.

Кваліфікуючі ознаки також впливають на кваліфікацію вчиненого. Однак вони змінюють кримінально-правову оцінку діяння, посилюючи покарання. Якщо особа вчинила злочин, що містить ознаки кваліфікованого складу, то кваліфікація буде відбуватися вже за іншою частиною відповідної статті, а отже, буде змінюватися і санкція.

За допомогою кваліфікуючих ознак законодавець конструює кваліфікований склад злочину, який характеризується суттєво зміненим, підвищеним рівнем суспільної небезпеки порівняно з основним складом. І основний, і кваліфікований склад злочину містить ознаки одного й того самого посягання, але кваліфікований склад утворює його більш небезпечний різновид. Відповідно, наявність кваліфікуючих ознак є підставою для застосування іншого, більш суворого покарання, ніж те, яке передбачене в санкції частини статті, що містить основний склад злочину.

Підсумовуючи викладене вище, спробуємо визначити основні характерні риси кваліфікуючих ознак:

по-перше, вони вказують на підвищений степінь суспільної небезпечності самого злочину та особи, яка його вчинила;

по-друге, кваліфікуючі ознаки передбачені в диспозиціях частин статей Особливої частини КК України;

по-третє, у сукупності з ознаками основного складу злочину вони утворюють інші, більш небезпечні різновиди злочинів – кваліфіковані;

по-четверте, вони впливають на кваліфікацію вчиненого;

по-п'яте, вони посилюють покарання; і,

по-шосте, вони виконують функцію диференціації кримінальної відповідальності.

Отже, пропонуємо таке визначення поняття «кваліфікуючі ознаки складу злочину». Це передбачені у диспозиціях частин статей Особливої частини КК України ознаки, що разом з ознаками основного складу характеризують кваліфікований (особливо кваліфікований) склад злочину, підвищують ступінь суспільної небезпеки злочину та особи, що його вчинила, впливають на кваліфікацію, посилюють покарання та виконують функцію диференціації кримінальної відповідальності [75].

Кваліфікований склад (частина 2 ст. 187 КК) передбачає відповідальність за розбій, вчинений за попередньою змовою групою осіб, або особою, яка раніше вчинила розбій або бандитизм. При цьому як слідує із буквального

змісту закону повторним буде рахуватись розбій, коли йому передував розбій як аналогічний злочин проти власності або бандитизм. У випадках же коли розбій вчинила особа, яка раніше вчинила шляхом розбою один із злочинів проти громадської безпеки (частина 3 ст. 262), у сфері обігу наркотиків (частина 3 ст. 308, частина 3 ст. 312, частина 3 ст. 313) чи один із військових злочинів (частина 3 ст. 410 і частина 2 ст. 433) має місце сукупність злочинів, тобто кваліфікація повинна здійснюватися за частиною 1 ст. 187 і відповідною із числа зазначених статей КК.

Така ж точка зору, як видається, викладена і в постанові Пленуму Верховного Суду України №10 [4]. За ознакою повторності кваліфікується розбій, якщо за раніше вчинений злочин особу не було звільнено від кримінальної відповідальності, а судимість не була знята чи погашена в установленому законом порядку, та якщо з моменту раніше вчиненого злочину не минули строки давності притягнення особи до кримінальної відповідальності.

Особливо кваліфікуючим складом, передбаченим частиною 4 ст. 187 КК, є розбій, спрямований на заволодіння майном у великих чи особливо великих розмірах або вчинений організованою групою, або поєднаний із заподіянням тяжких тілесних ушкоджень. Застосування частини 4 ст. 187 КК за ознаками «великі чи особливо великі» розміри здійснюється за правилами, приведеними вище (див. параграф 1 цього розділу посібника). При цьому слід мати на увазі, що закон не вимагає фактичного заволодіння майном на відповідні суми. Кваліфікований і особливо кваліфікований розбій також мають конструкцію усіченого складу.

Тобто, з об'єктивної сторони це виглядає як напад із метою заволодіння чужим майном у великих чи особливо великих розмірах, поєднаний з насиллям, небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого чи з погрозою застосування такого насилля. Від моменту нападу такий розбій є закінченим злочином [67, с. 51].

Зміст суб'єктивної сторони в даному випадку полягає в тому, що особа усвідомлює суспільну небезпеку свого нападу з метою неправомірного заволодіння чужим майном на суму, яка, відповідно, в 250 і більше разів і яка в 600 та більше разів перевищує неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (пункти 3 і 4 примітки до ст. 185), вона також усвідомлює, що застосовує насильство до потерпілого, яке є небезпечним для його життя чи здоров'я або погрожує його негайно застосувати як засіб незаконного заволодіння чужим майном, керуючись при цьому корисливими спонуканнями і переслідуючи мету незаконного збагачення [11, с. 334].

Якщо дії, розпочаті як крадіжка, поєднана з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище, переросли в розбій, вчинене слід кваліфікувати за частиною 3 ст. 187 КК (пункт 22 постанови ПВС України № 10). Розбій слід відмежовувати від грабежу, поєднаного з насильством чи погрозою застосування такого насильства (частина 2 ст. 186 КК).

Ці два злочини поєднує, по-перше, мета їх вчинення – незаконне заволодіння чужим майном. По-друге, насильство чи погроза його негайного застосування є засобом вчинення обох злочинів. Відмінність полягає в тому, що розбій є усіченим складом і момент його закінчення визначається моментом нападу з метою незаконного заволодіння чужим майном, в той час як грабіж сконструйований як матеріальний склад, який вимагає фактичного заволодіння чужим майном.

Головна ознака для розмежування – зміст насильства чи погрози його застосування [34, с. 317]. При грабежу насильство чи погроза насильством не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, при розбої – навпаки. Якщо погроза насильства або саме насильство були застосовані з метою заволодіння майном потерпілого в момент нападу, але у зв'язку з відсутністю у нього майна винна особа пред'явила вимогу передати його в майбутньому, такі дії належить кваліфікувати залежно від характеру погроз чи насильства як розбій чи як замах на грабіж та за відповідною частиною статті 189 КК (за наявності складу злочину) (пункт 12 постанови ПВС України №10).

Застосування до потерпілого без його згоди наркотичних засобів, психотропних, отруйних чи сильнодіючих речовин (газів) задля заволодіння його майном потрібно розглядати як насильство і залежно від того, було воно небезпечним для життя або здоров'я чи не було, кваліфікувати такі дії за частиною другою статті 186 КК або за відповідною частиною статті 187 КК.

У випадку, якщо застосування таких засобів було небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, але не призвело до заподіяння легкого тілесного ушкодження, що спричинило короточасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності, середньої тяжкості чи тяжкого тілесного ушкодження, вчинене належить кваліфікувати як розбій лише за умови, що винна особа усвідомлювала можливість заподіяння будь-якого із цих наслідків (пункт 10 постанови ПВС України №10).

Навмисне заподіяння легкого тілесного ушкодження, що спричинило короточасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності, а також середньої тяжкості тілесного ушкодження, незаконне позбавлення волі, вчинене способом, небезпечним для життя або здоров'я потерпілого, завдання побоїв, яке мало характер мордування під час розбою, охоплюються статтею 187 і додаткової кваліфікації за іншими статтями КК, що передбачають відповідальність за злочини проти здоров'я, не потребують. Умисне або необережне заподіяння у процесі розбою чи вимагання тяжкого тілесного ушкодження охоплюється статтею 187 та частиною четвертою статті 189 КК і додаткової кваліфікації за статтею 121 чи за статтею 128 КК не потребує.

Якщо під час розбою було умисно заподіяно тяжке тілесне ушкодження, внаслідок якого сталася смерть потерпілого, або останнього було умисно вбито, дії винної особи належить кваліфікувати за сукупністю злочинів – за частиною 4 ст. 187 чи статтею 189 КК і частиною 2 ст. 121 або пунктом 6 частини 2 ст. 115 КК. Заподіяння потерпілому смерті під час розбою з необережності слід кваліфікувати за сукупністю злочинів – за відповідною частиною статті 187 та статтею 119 КК (пункт 11 постанови ПВС України №10). Погроза вчинити вбивство, висловлена під час розбою, повністю

охоплюється диспозицією ст. 187 і додаткової кваліфікації за ст. 129 КК не потребує (пункт 12 постанови ПВС України №10).

Однак розбійний напад, поєднаний з насильством, небезпечним для життя потерпілого, при якому смерть або тяжке тілесне ушкодження не настали і у винного не було прямого умислу на їх спричинення, охоплюється ч. 1 ст. 187 КК [2].

Розбій, вчинений особою, яка раніше вчинила розбій з метою заволодіння майном або бандитизм, кваліфікується за ч. 2 ст. 187 за ознакою повторності. Однак, розбій не може кваліфікуватися за ч. 2 ст. 187 як повторний злочин, якщо судимість за раніше вчинений розбій або бандитизм погашена або знята у встановленому законом порядку, а також коли на момент вчинення нового злочину минули строки давності притягнення до відповідальності за раніше вчинений розбій або бандитизм.

Особа, яка раніше вчинила розбій з метою заволодіння майном і не була засуджена за нього, при повторному вчиненні такого ж розбою підлягає відповідальності за ч. 2 ст. 187. Усі ці дії охоплюються поняттям «розбій, вчинений особою, яка раніше вчинила розбій».

Отже, суб'єктом розбою є особа, яка його вчиняє, а суб'єктивна сторона – це внутрішня сторона злочину, зокрема – психічна складова діяльності особи на момент вчинення суспільно небезпечного діяння (дії чи бездіяльності), передбаченого діючим Кримінальним кодексом, що виражає його відношення до злочину та його наслідків. Суб'єктивна сторона характеризується такими ознаками як вина, мотив та мета злочину. При цьому вина є обов'язковою, необхідною ознакою суб'єктивної сторони будь-якого злочину.

Усебічний підхід до аналізу дій особи, яка вчинила злочин, необхідний не тільки для об'єктивного розслідування кримінальної справи і визначення найбільш доцільних заходів впливу на винного, а й для виявлення та усунення причин та умов злочину, а також правильного вибору заходів для перевиховання злочинця.

У теорії суспільні відносини є сукупністю різних зв'язків, властивих суспільству, які виникли як між соціальними групами, так і всередині них. Уже з цього очевидно, що вони схильні до змін, не можуть перебувати в статичному стані. Об'єкти злочинів теж змінюються, і дуже часто межа криміналізації та декриміналізації діянь може бути досить-таки змінною через зміни об'єктів злочину. Певні суспільні відносини зникають у зв'язку з еволюційним розвитком суспільства, або з зміною політичної ситуації, якісь з'являються, трансформуються і вимагають посиленого захисту (наприклад, в якості об'єкта кримінально-правової охорони розглядаються зараз відносини в сфері інформаційної безпеки).

Отже, за ознакою повторності кваліфікується розбій, якщо за раніше вчинений злочин особу не було звільнено від кримінальної відповідальності, а судимість не була знята чи погашена в установленому законом порядку, та якщо з моменту раніше вчиненого злочину не минули строки давності притягнення особи до кримінальної відповідальності. Якщо під час розбою було умисно заподіяно тяжке тілесне ушкодження, внаслідок якого сталася смерть потерпілого, або останнього було умисно вбито, дії винної особи належить кваліфікувати за сукупністю злочинів. Тобто при кваліфікації злочину потрібно враховувати всі обставини при яких було вчинено правопорушення.

РОЗДІЛ 3 ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ РОЗБОЮ

3.1. Аспекти відмежування розбою від суміжних складів кримінальних правопорушень

Злочини проти власності, мабуть, найпоширеніші, тому в кримінальному дискурсі й законодавстві зокрема доречна процедура відмежування, тобто визначення дії за значенням.

Для правильної кваліфікації та відмежування розбою від схожих правопорушень (грабіж, крадіжка, вимагання, бандитизм), варто чітко знати основні відмінності між суміжними складами злочину й вміти розпізнати в них саме той склад злочину, який був насправді. Р.П.Сухацький, наприклад, розмежовуючи розбій від крадіжки, вказує, що за статтею 185 Кримінального кодексу, крадіжка – це таємне викрадення чужого майна [56, с. 178]. А розбій – напад задля заволодіння чужим майном. Такий напад переважно має елементи насильства, становить небезпеку для життя або здоров'я особи, яка зазнала нападу. Напад може не містити насильства, проте ним можуть погрожувати, аби досягти цілі [2].

У юридичній літературі крадіжку характеризують як непомітне для власника викрадення чи охоронця в тому числі за їх відсутності чи присутності. При цьому, як наголошує М.Й.Коржанський, останні можуть і не помітити або й не збагнути факту розкрадання через різні особливі обставини [34, с. 247-248].

Викрадення майна вважається також таємним, коли воно вчиняється за присутності інших осіб (які не є ні матеріально відповідальними особами, ні охоронцями майна тощо). Злочинець при цьому сподівається, що ці особи не будуть йому заважати здійснити задумане. П.С.Матишевський вважає, що якщо злочинець не знає, як присутні оцінюють його дії або ще й знає, що

присутні не схвалюють їх і відкрито ігнорує або подавляє волю присутніх осіб, відповідальність повинна наступати залежно від конкретних обставин справи як за грабіж чи розбій [38, с. 517]. Також дослідник вказує на кваліфіковану ознаку крадіжки – проникнення у приміщення або інше сховище.

М.Й. Коржанський наводить приклад викрадення товарів із магазину в момент його роботи. Проникнення до приміщення не можна вважати кваліфікованою ознакою, адже обставин проникнення як таких немає. Окрім того, крадіжка визначається закінченою від моменту вилучення майна та отримання винним можливості розпоряджатися ним (передати, сховати або викинути тощо), а не сам момент вчинення незалежно від того, чи було отримано майно, як при розбої [38, с. 106].

У випадку, коли винний просить майно, наприклад, для примірки, але його не повертає продавцю, у подальших його планах є винесення майна із магазину непомітно, тобто використовуючи способи, які ускладнюють виявлення майна, а отже, таємно. Обману виключно у намірах недостатньо для заволодіння майном, тому подібні випадки доцільно розглядати як вчинення крадіжки або грабежу (у разі відкритого посягання). Оскільки винний використовує таємність або відкритість для реалізації задуманого, у наведеному прикладі доцільно вести мову про крадіжку або грабіж із елементами обману [24, с. 586].

В.О. Бенківський вважає, що крадіжку і розбій можна розмежувати, встановивши у вчиненій крадіжці причинний зв'язок між видом діяння (таємний спосіб) і матеріальною шкодою [34, с. 519].

Ю.А. Дорохіна наголошує на важливості відмежування грабежу від розбою виникає у випадках, коли відкрите викрадення чужого майна при грабежі поєднане з застосуванням насильства до потерпілого. Насильницький спосіб посягання на власність й визначає схожість цих злочинів. Так, грабіж, поєднаний з застосуванням насильства до потерпілого, як і розбій, на переконання дослідників-правників, є посяганням на два об'єкти: власність та

життя і здоров'я потерпілої особи. Але в юридичній літературі щодо об'єкта грабежу висловлюється і протилежна, проте доречна думка: для встановлення двох об'єктів у складі грабежу немає підстав, оскільки при грабежі вплив на здоров'я потерпілого незначний і тому не може бути підставою для виділення другого об'єкту [53, с. 212].

Різниця між насильницьким грабежем та розбоєм визнається головним чином характером застосованого до потерпілого насильства. Розбій є нападом, поєднаним із насильством, небезпечним для життя і здоров'я, а насильницький грабіж відрізняється не небезпечним для життя та здоров'я впливом на людину. Насильство для заволодіння майном, вчинене із застосуванням зброї та інших предметів, використаних як зброя, завжди правомірно розглядати як розбій, незалежно від того, наслідки якого характеру настали.

Головними ознаками, за якими розрізняються ці злочини, є:

1) спосіб посягання (грабіж – це завжди відкрите посягання, а розбій може вчинюватись як відкрито, так і таємно);

2) характер фізичного і психічного насильства (під час грабежу для досягнення своєї мети винний застосовує насильство, що не є небезпечним для життя чи здоров'я потерпілого, або погрозу такого насильства, під час розбою – насильство, небезпечне для життя чи здоров'я особи, яка зазнала нападу, або погрозу таким насильством);

3) момент закінчення злочину (грабіж є злочином із матеріальним складом і вважається закінченим із моменту, коли винна особа вилучила майно і має реальну можливість розпоряджатися чи користуватися ним, тоді як розбій вважається закінченим з моменту нападу, незалежно від того, чи заволоділа винна особа чужим майном).

Різниця між грабежем та розбоєм полягає також у моменті завершення цих злочинів. До прикладу, якщо розбій вважається завершеним із моменту здійснення насильства незалежно від того, чи була досягнута мета

заволодіння майном, то грабіж може бути визнаний завершеним злочином лише в тому випадку, коли злочинець заволодів чужим майном.

До слова, найбільша кількість помилок у кваліфікації зустрічається при розмежуванні вимагання й грабежу та розбійного нападу. З цього приводу в літературі висловлювалися суперечливі точки зору. Це зумовлено тим, що вказані склади злочинів за багатьма об'єктивними та суб'єктивними ознаками схожі: мають один і той же родовий об'єкт, до певної міри подібні ознаки об'єктивної сторони, вчиняються вони з корисливих мотивів з метою заволодіння чужим майном.

Деякі дослідники розглядають дві обставини, які дають можливість відмежувати вимагання від грабежу та розбійного нападу. Це – предмет посягання й зміст насильства. Щодо предмета вимагання, то, дійсно, він в окремих злочинах може суттєво відрізнитися від предмета грабежу чи розбійного нападу. Так, предмет грабежу чи розбійного нападу – це чуже майно. Предметом же вимагання, крім чужого майна, може бути право на майно, а також будь-які дії майнового характеру.

Отже, у цих двох випадках предмет вимагання відрізняється від предмета грабежу чи розбійного нападу. Тим часом, коли вимагання має на меті передачу чужого майна, то в цих випадках предмет вимагання збігається з предметом грабежу чи розбійного нападу. Друга відмінність полягає в тому, що вимагання передбачає психічне насильство, яке за своїм змістом теж є ширшим, ніж насильство при вчиненні грабежу чи розбійного нападу.

Щодо відмежування розбою та бандитизму, варто констатувати, що така процедура відбувається у випадку, коли розбій вчиняється організованою групою (ч. 4 ст. 187 КК України). Схожість ознак розбою та бандитизму полягає в тому, бандитський напад може бути поєднаний із застосуванням стосовно потерпілих осіб насильства, небезпечного для життя та здоров'я. Але розбій що найперше посягає на власність.

Життя і здоров'я потерпілого є додатковим об'єктом. У бандитизмі об'єктом є громадська безпека, а додатковим – власність. Під час вчинення

бандитизму завжди застосовують зброю, а розбій може бути вчинений і без неї; у розбої зброю використовують суто за призначенням, у бандитизмі важлива лише її наявність. Тож розбійний напад кваліфікується тоді, коли зброя була застосована під час нападу, а от напад озброєної банди вважається вчиненим навіть коли членами банди зброя не застосовувалася, хоча й була в них [18, с. 22].

С.Й. Гонгало зброєю називає предмети або пристрої (вироби), придатні для активної оборони та нападу [20, с. 206]. Тому озброєною доцільно вважати особу, яка використовує для захисту або нападу предмети, речі (вироби), придатні для цих цілей. М.І.Мельник, М.І.Хавронюк відмічають, що за об'єктивними ознаками зброєю є предмети, що здатні заподіяти шкоду життю та здоров'ю людини з врахуванням їх форми, маси, міцності (зокрема твердості матеріалу, з якого виготовлено вражаючі частини), конструктивних особливостей.

Суб'єктивно вони призначені для ураження живого тіла іншої людини з метою пошкодження, тобто не повинні мати іншого призначення – господарського, побутового, спортивного, обрядового тощо. Саме об'єктивна та суб'єктивна сторони і визначають поняття «холодна зброя», «вогнепальна зброя», тобто здатність предмета заподіяти шкоду життю та здоров'ю людини і їх призначення для досягнення цієї цілі, а не будь-яке інше призначення.

Не слід забувати важливий момент: при бандитизмі достатня наявність зброї хоча б у одного члена банди за умови, що решта учасників про це знає. Розбій може бути вчинений й однією особою, а от бандитизм – лише озброєною групою.

На практиці переважно виникають складнощі під час розмежування бандитизму та розбою, вчиненого організованою групою з використанням зброї. Схожими є діяння при вчиненні злочину, передбаченого ст. 257 та ч. 4 ст. 187 Кримінального кодексу. Злочини за ступенем тяжкості належать до тяжких (ч. 1 ст. 187 КК) або особливо тяжких злочинів (Ст. 257, ч. 2, 3, 4 ст. 187 КК) [22]. Їх обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони є мета.

Бандитизм та розбій, вчинений організованою групою, відрізняються між собою за родовим об'єктом посягання, рівнем організованості і стійкості злочинного об'єднання, метою утворення, обов'язковістю озброєності при бандитизмі. Банди переважно є численними згуртованими об'єднаннями осіб, підпорядкованих організаторам, які розподіляють функції учасників, розробляють плани нападу тощо [68, с. 770].

Вимагання за певними ознаками й складом подібний до розбою. Стаття 189 ККУ визначає вимагання як вимогу передачі чужого майна чи права на майно або вчинення будь-яких дій майнового характеру з погрозою насильства над потерпілим чи його близькими родичами, обмеження прав, свобод або законних інтересів цих осіб, пошкодження чи знищення їхнього майна або майна, що перебуває в їхньому віданні чи під охороною, або розголошення відомостей, які потерпілий чи його близькі родичі бажають зберегти в таємниці [2]. Якщо при розбої посягання на власність здійснюється шляхом насильницького та протиправного заволодіння чужим майном, то при вимаганні винний може переслідувати мету не тільки вилучення конкретного майна, а й отримання права на майно.

Як відомо, у злочинах проти власності діяння у формі грабежу, розбійного нападу, вимагання може здійснюватися шляхом заподіяння психічного насильства. В юридичній літературі вирішення питання про кваліфікацію дій злочинця, спрямованих на заволодіння майном і пов'язаних із застосуванням психічного насильства, вирішуються по-різному.

Погоджуємося з твердженням Р.П.Сухацького, що погроза при вимаганні – більш ширше поняття порівняно з погрозою, застосованою при розбої [56, с. 180]. Це обумовлено тим, що вимагач може погрожувати потерпілому не лише застосуванням насильства, але і розголошенням принизливої інформації або пошкодженням майна. Крім того, при вимаганні зловмисник може погрожувати застосуванням насильства не лише до самого потерпілого, але і до його близьких. Погроза при вимаганні полягає в застосуванні насильства не під час вимоги передати винному майно чи гроші, а в недалекому

майбутньому, якщо вимогу не буде виконано. Цей проміжок у часі між погрозою і її реалізацією робить вимагання менш суспільно небезпечним злочином, ніж розбій, так як дає можливість потерпілому звернутися до правоохоронних органів [41 с. 524].

Отже, при вимаганні посягання може стосуватися ширшої майнової сфери, ніж при розбої. Але в обох випадках досягнення корисної мети забезпечується шляхом впливу на особу потерпілого, за характером впливу та способу його застосування розбій та вимагання суттєво відрізняються один від одного. Розбій завжди передбачає погрозу насильством, а при вимаганні погроза насильства може діставати вияв виключно в обіцянці застосувати до потерпілого насильства. Важливою суттєвою особливістю вимагання у порівнянні з розбоєм, є те, що погроза насильством та реалізація цієї мети завжди мають розрив у часі, що робить вимагання менш суспільно небезпечним злочином, ніж розбій [24, с. 590].

Л.П.Брич наголошує, що в теорії кримінального права переважає одностайна думка по те, що основний склад розбою охоплює й заволодіння чужим майном в істотному розмірі [15, с. 152]. Але заволодіння чужим майном відповідно до диспозиції частини 1 ст. 187 Кримінального кодексу є метою вчинення розбійного нападу.

О.В.Ільїна доречно наголошує, що така ознака як «вчинення злочину, спрямоване на заволодіння чужим майном у великих або особливо великих розмірах» характеризує мету дій винного [29, с. 10]. Тобто проблема кваліфікації злочинів, які містять склади, обов'язковою ознакою яких є мета, а реалізація цієї мети не включена до відповідної юридичної конструкції, є типовою і потребує єдиного типового вирішення для всіх відповідних ситуацій у кримінально-правовій кваліфікації.

Чинний кримінальний кодекс відносить грабїж, розбій і вимагання до злочинів проти власності, об'єднуючи їх із такими протиправними посяганнями, як крадіжка, шахрайство тощо. На думку С.О.Загороднюк, кримінально-правове, нормативне віднесення вказаних видів злочинів до

категорії злочинів проти власності впливає зі спільності для них об'єкта посягання, а відповідальність за посягання на власність, незалежно від її форм, свідчить про єдині принципи охорони власності [26, с. 41]. Деякі дослідники-правники вказують, що характерною загальною ознакою усіх цих злочинів є наявність корисливого мотиву і загальної мети – звернути чуже майно на свою користь або на користь іншої особи.

Отже, суть розбою полягає в прагненні злочинця заволодіти чужим майном шляхом застосування насильства до потерпілого. Проте поряд із чітко зазначеними критеріями визначення даного протиправного діяння існує ряд складнощів у правильності його кваліфікації та відмежуванні від злочинів із суміжним складом. Про це свідчить неоднозначна оцінка цього виду злочину у наукових працях різних юристів, дослідників–правників.

3.2. Проблемні питання право застосовчої практики та кваліфікації розбою

Ми вже переконалися в тому, що розбій має багато спільних ознак із злочинами проти власності, що й викликає труднощі його кваліфікації. Спробуємо розібратися за допомогою практики.

Так, розбійним нападам властива низка типових для злочинів проти власності кваліфікуючих ознак, а саме, вчинення розбійного нападу:

- 1) за попередньою змовою групою осіб (ч. 2 ст. 187);
- 2) особою, яка раніше вчинила розбій або бандитизм (ч. 2 ст. 187);
- 3) поєднаного з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище (ч. 3 ст. 187) організованою групою;
- 4) спрямованого на заволодіння майном у великих чи особливо великих розмірах або вчинений організованою групою, або поєднаний із заподіянням тяжких тілесних ушкоджень (ч. 4 ст. 187).

Напад за змістом Кримінального Кодексу – це несподівані для потерпілого небезпечні дії нападника, пов'язані із застосуванням насильства. Напад може бути як відкритим, тобто шляхом демонстрації зброї, предметів в якості зброї, тобто очевидне для потерпілого, а також прихованим – неочевидним для потерпілого. До останнього виду справедливо відносять удар ззаду по голові, щоб позбавити потерпілого можливості пручатися або покликати на допомогу, постріл із укриття, який одночасно принесе бажаний для злочинця результат і дозволить йому залишатися невпізнаним.

У частині 3 статті 187 КК [41] законодавець передбачає в якості кваліфікуючих ознак розбою «проникнення в інше приміщення чи сховище», однак в самій нормі не міститься роз'яснення цих кримінально-правових категорій. Через призму кримінального право визначення цих ознак має важливе значення. Попри сполучення вживаних термінів «проникнення в інше приміщення чи сховище», вони несуть складне кримінально-правове

навантаження об'єктивних ознак цього складу злочину, а саме: конструкція «інше приміщення чи сховище» пов'язані з місцем вчинення злочину, а поняття «проникнення» характеризує спосіб вчинення злочинного посягання.

Відповідно до абзацу 1 пункту 11 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини проти власності» від 6 листопада 2009 р. №10 «умисне заподіяння у процесі розбою чи вимагання легкого тілесного ушкодження, що спричинило короткочасний розлад здоров'я або незначну втрату працездатності, а також середньої тяжкості тілесного ушкодження, незаконне позбавлення волі, вчинене способом, небезпечним для життя або здоров'я потерпілого, завдання побоїв, що мало характер мордування, охоплюються статтею 187 або 189 КК і додаткової кваліфікації за іншими статтями КК, що передбачають відповідальність за злочини проти здоров'я, не потребують» [4].

У пункті 22 Постанови сформульовано визначення, що «під проникненням у житло, інше приміщення чи сховище слід розуміти незаконне вторгнення до них будь-яким способом (із застосуванням засобів подолання перешкод або без їх використання; шляхом обману; з використанням підроблених документів тощо або за допомогою інших засобів), який надає змогу винній особі викрасти майно без входу до житла, іншого приміщення чи сховища» [4].

Поняття «інше приміщення» у судовій практиці визначає різноманітні постійні, тимчасові, стаціонарні або пересувні будівлі чи споруди, призначені для розміщення людей або матеріальних цінностей (виробниче або службове приміщення підприємства, установи чи організації, гараж, інша будівля господарського призначення, відокремлена від житлових будівель, тощо). Воно доречне при визначенні цієї ознаки, приміром, відносно приміщень банківських установ при вчиненні на них розбійних нападів.

При цьому такі приміщення слід відносити до стаціонарних будівель чи споруд, призначених для цільового розташування у виробничих і службових приміщеннях спеціальної банківської інфраструктури, грошових коштів та

матеріальних цінностей, персоналу, охорони, клієнтів банку. Але незрозуміло, яким поняттям, наприклад, позначити автомобіль при вчиненні з нього крадіжки магнітоли чи інших речей, оскільки цей факт безперечно має вплив на кваліфікацію злочину і призначення покарання.

Велика палата Верховного Суду прийняла до розгляду провадження №569/1111/16-к у зв'язку з необхідністю вирішення питання щодо відступу від правового висновку, що міститься в постанові Верховного Суду України від 15.11.2012 у справі №5-15кс12 щодо кваліфікації розбою, поєднаного з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище (ч.3 ст.187 Кримінального кодексу).

У першому висновку Великої палати наголошується: «Проникнення як кваліфікуюча ознака розбою передбачає, що особа потрапила в житло, інше приміщення чи сховище незаконно, тобто за відсутності права перебувати в місці, де знаходиться майно (всупереч волі законного володільця, шляхом обману, за відсутності визначених законом підстав чи на порушення встановленого законом порядку). При цьому незаконність проникнення стосується самого факту потрапляння до житла, іншого приміщення чи сховища або перебування в ньому. Спосіб проникнення (застосування фізичних чи інтелектуальних зусиль) принципового значення для встановлення кваліфікуючої ознаки «проникнення» не має» [6].

Для правильної кваліфікації дій особи за частиною 3 статті 187 Кримінального Кодексу також важливим є встановлення спрямованості умислу особи. Так, для основного складу розбою характерним є наявність в особи умислу на заволодіння чужим майном. Ця кваліфікуюча ознака має місце лише тоді, коли проникнення до житла, іншого приміщення чи сховища здійснювалося з метою заволодіння чужим майном. Проте не можна кваліфікувати дії особи вчинені з проникненням у житло, інше приміщення чи сховище, якщо особа не мала умислу заволодіти чужим майном, але все ж ним заволоділа.

Не варто забувати, що розбій у поєднанні з проникненням, має вищий ступінь суспільної небезпеки. Адже відбувається посягання не тільки на власність із протиправним вилученням чужого майна, а й на фундаментальне право особи на недоторканність житла, іншого приміщення чи сховища, що перебуває в її власності (володінні, користуванні, розпорядженні).

Тому ВП ВС констатувала, що при інкримінуванні «проникнення» важливим є також факт усвідомлення особою незаконності входження (потрапляння) у відповідне приміщення або перебування в ньому. Вчиняючи розбій, поєднаний з проникненням, особа повинна усвідомлювати протиправність входження (потрапляння) у приміщення або перебування в ньому, передбачати суспільно небезпечні наслідки такого протиправного входження (потрапляння) у приміщення й бажати їх настання або ж хоч і не бажати, але припускати їх настання.

У підсумку ВП ВС констатувала: якщо особа, не усвідомлюючи, що режим доступу до об'єкта є обмеженим, а входження (потрапляння) у відповідне приміщення або перебування в ньому – незаконне, але фактично ввійшла (потрапила) у житло, інше приміщення чи сховище з обмеженим режимом доступу, такі дії мають кваліфікуватися без ознаки «проникнення». Тому неприпустимо в такому випадку кваліфікувати дії як розбій, поєднаний з проникненням, ураховуючи лише момент виникнення в особи умислу на заволодіння чужим майном, незважаючи на режим доступу до приміщення (вільний або обмежений) та наявність або відсутність умислу на проникнення до нього [6].

У розбої межа між насильством, небезпечним для життя чи здоров'я і не небезпечним, знаходиться в характері і тяжкості легких тілесних ушкоджень чи погрозі їх заподіяння: легкі тілесні ушкодження без розладу здоров'я (ч. 1 ст. 125 КК) або погроза їх вчинення, а також насильницькі дії, поєднані з заподіянням фізичного болю (ст. 126 КК) чи з позбавленням волі (ст. 146 КК) відносяться до насильства, не небезпечного для життя і здоров'я. А легкі тілесні ушкодження, що спричинили короточасний розлад здоров'я або

короткочасну незначну втрату працездатності (ч. 2 ст. 125 КК) належать до насильства, небезпечного для життя і здоров'я [40, с. 281].

Позбавлення або обмеження волі людини також розцінюється як насильство, небезпечне для життя і здоров'я людини. Воно може виражатися в утриманні потерпілого в холодному приміщенні, прив'язуванні його до нерухомих предметів. Насильство при розбої служить засобом для заволодіння майном, і тому за часом зазвичай воно передує заволодінню. Однак, дії винного, розпочаті як крадіжка, при застосуванні насильства з метою утримання, слід кваліфікувати, залежно від характеру застосованого насильства, як розбій або грабіж, поєднаний із насильством.

Склад розбою відсутній, якщо винний застосовує насильство з єдиною метою, уникнути затримання або після невдалої спроби викрасти майно, або вже після завершення розкрадання, коли вкрадене заховане, передано співучасникам. В цьому випадку очевидна сукупність злочинів: крадіжка і відповідний злочин проти особи.

Якщо в процесі розбою потерпілому були заподіяні легкі тілесні ушкодження, що спричинило короткочасний розлад здоров'я або короткочасну втрату працездатності, середньої тяжкості тілесного ушкодження, позбавлення волі, вчинене способом, небезпечним для життя або здоров'я потерпілого, нанесення побоїв, що носили характер мордування, всі ці дії охоплюються ст. 187 КК і додаткової кваліфікації за іншими статтями КК не потребують. Умисне заподіяння при розбої тяжкого тілесного ушкодження, що не призвело до смерті потерпілого, не потребує додаткової кваліфікації за ч. 1 чи ч. 2 ст. 121 КК, оскільки воно повністю охоплюється ч. 4 ст. 187 КК [2].

Оскільки розбійницький напад не охоплює заподіяння смерті потерпілого, то навмисне чи необережне вбивство потерпілого під час розбійного нападу у всіх випадках утворює сукупність злочинів (п. 6 ч. 2 ст. 115 та ч. 4 ст. 187 КК або ст. 119 та ч. 4 ст. 187 КК), як і тоді, коли потерпілому були заподіяні

навмисні тяжкі тілесні ушкодження, від яких настала смерть (ч. 2 ст. 121 та ч. 4 ст. 187 КК).

Погроза при розбої окремого злочину не утворює – вона є складовою частиною об'єктивної сторони цього злочину, а тому погроза вчинити вбивство, висловлена в процесі розбою, повністю охоплюються диспозицією ст. 187 КК і додаткової кваліфікації за ст. 129 КК не потребує (п. 13 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 25 грудня 1992 р.). Насильство при розбою як і при грабежі, застосовується задля:

- а) заволодінням чужим майном чи отримати доступ до нього;
- б) утримання вже вилученого, захопленого майна.

Як розбій кваліфікуються дії особи і тоді, коли вона викрала майно засобом крадіжки чи грабежу, а зрештою – з метою утримання викраденого майна, застосувала насильство, небезпечне для життя чи здоров'я потерпілого. Не можуть бути кваліфіковані як розбій дії особи, яка застосувала насильство, небезпечне для життя чи здоров'я, не з метою захопити чи утримати майно (гроші), а з метою ухилитися від затримання, з метою уникнути затримання і відповідальності. Якщо при цьому потерпілому була заподіяна шкода, то вчинене утворює сукупність злочинів проти особи і замах на крадіжку, грабіж або шахрайство.

Неправильно були кваліфіковані за ч. 3 ст. 187 КК дії М., який спільно з невстановленою слідством особою вчинив замах на крадіжку майна з проникненням у житло С. Коли М., і невстановлена особа вийшли з викраденими речами з будинку, їх намагалися затримати його мешканці. З метою уникнути затримання, втекти з місця вчинення злочину, М. погрожував потерпілому В. ножем, який хотів затримати М. У зв'язку з цим судова колегія Верховного Суду України вказала, що дії М. необхідно кваліфікувати за ч. 3 ст. 185 і ч. 1 ст. 350 КК як таємне викрадення приватного майна, вчинене за попередньою змовою групою осіб з проникненням в житло і як погрозу вбивством, нанесенням тяжких тілесних ушкоджень потерпілому у зв'язку з його участю у припиненні злочину

[50, с. 283].

Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ прийняв постанову «Про практику застосування судами окремих норм матеріального права щодо кваліфікації розбою, поєднаного з проникненням у приміщення» і роз'яснив правову позицію, яка повинна бути обов'язковою для всіх українських судів: законодавчо визначені ознаки складу розбою, поєднаного із проникненням у житло, інше приміщення чи сховище (ч.3 ст.187 КК), передбачають вчинення кількох взаємопов'язаних дій, однією з яких є проникнення до об'єктів, зазначених у диспозиції цієї частини статті кодексу. За часом це передує іншим діям злочину. При цьому протиправними діями є насильство над особою чи погроза його застосування та заволодіння чужим майном.

Нормативне визначення ознак аналізованого складу злочину не містить визначальних (відмежувальних) ознак розуміння поняття «проникнення». У диспозиції ч.3 ст.187 КК немає прямої вказівки на незаконність проникнення в приміщення, принаймні такої, яка встановлена у ст. 162 Кодексу, якою передбачено кримінальну відповідальність за незаконне проникнення до житла чи до іншого володіння. Тому зміст цього поняття належить виводити з правової природи конститутивних (визначальних) ознак складу злочину у взаємозв'язку та з урахуванням правозастосовної судової практики.

Логіко-граматичне тлумачення формулювання «розбій, поєднаний із проникненням у приміщення» спонукає нас вважати, що під проникненням треба розуміти:

1) фізичне входження, потрапляння до приміщенні з метою заволодіння майном, яке знаходиться в ньому;

2) доступ до майна, яке знаходиться в приміщенні, будь-яким способом (без фізичного входження до нього), який дає змогу заволодіти таким майном, вилучити його із приміщення.

Зовнішній прояв діяння розкриває внутрішній (психічний) процес діяння, окреслює суб'єктивне ставлення особи до вчинюваних нею дій, які в

сукупності з іншими обставинами визначають кримінально-правовий зміст суспільно небезпечного діяння.

Ключовим у вирішенні питання про наявність чи відсутність ознаки проникнення при вчиненні розбою є встановлення того, з якою метою особа ввійшла (потрапила) у приміщення. Адже в тому разі, коли особа під впливом свого корисливого мотиву утвердилася в намірі заволодіти чужим майном, вона обирає механізм злочинної поведінки, який включає в себе етапи, зокрема мотивації злочину, цілепокладання, планування посягання, вибір шляхів досягнення цілі, прогнозування ризиків та можливих наслідків тощо. Через сукупність таких дій і суб'єктивне ставлення до них особи, яка їх вчинила, відбувається візуалізація останньої (позиціонування самої себе), тобто проявляються процеси діяння, які недоступні для безпосереднього спостереження.

Верховний Суд констатував, що у кримінальній справі, в якій заявлено клопотання про перегляд судового рішення зроблено правильний висновок про наявність у діях засудженого ознак розбою, поєднаного із проникненням у приміщення, при цьому зазначивши:

1) підставою кваліфікації дій засудженого, із правильністю якої погодився суд касаційної інстанції, стали об'єктивні дані (обставини), досліджені в судовому засіданні й зазначені у вироку, під час юридичної оцінки яких були з'ясовані: предмети майна, якими засуджений хотів заволодіти, їх місце знаходження, мотив його злочинної поведінки, характер, спосіб, час та послідовність вчинюваних ним дій;

2) ці обставини давали суду підстави вважати, що засуджений позиціонував себе як особа, яка мала намір заволодіти майном кафе з його приміщення, проникнення в яке не пов'язувалось із режимом роботи, і поетапно реалізував цей намір [5].

Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду у провадженнях про злочини проти власності демонструє чіткість Суду в позиції кваліфікації дій особи при розбої. Вони визначаються

як ідеальна сукупність злочинів, передбачених п. 6 ч. 2 ст. 115 та ч. 4 ст. 187 КК, в тому разі, якщо умисел спочатку був спрямований на вчинення розбою, під час якого виник умисел на умисне вбивство [7].

Так, Особа 1 та Особа 4, змовившись попередньо з метою вбивства потерпілого та заволодіння його майном, прибули до місця проживання потерпілого. Особа 1 завдав фрагментом металевої труби потерпілому один удар по голові в момент відкриття ним дверей, від якого потерпілий впав на підлогу веранди будинку. Опісля Особа 1 та Особа 4, діючи з єдиним узгодженим умислом, по чергово тією ж металевою трубою завдали по голові потерпілому ще по удару. Від отриманих тілесних ушкоджень потерпілий помер на місці. Опісля обвинувачені проникли до приміщення вказаного житлового будинку та безперешкодно заволоділи майном потерпілого.

Із матеріалів кримінального провадження з'ясовано, що дії засуджених окрім п. 6 ч. 2 ст. 115 КК суд першої інстанції кваліфікував також і за ч. 4 ст. 187 КК як напад із метою заволодіння чужим майном, поєднаний з насильством, небезпечним для життя і здоров'я особи, яка зазнала нападу (розбій). Кваліфікація діяння особи за п. 6 ч. 2 ст. 115 КК та ч. 4 ст. 187 КК (як ідеальна сукупність злочинів) можлива лише у разі, коли доведено, що умисел спочатку був спрямований на вчинення розбою, під час якого вчиняється умисне вбивство [7, с. 24-25].

Проте на підставі досліджених місцевим судом доказів встановлено, що Особа 4 та Особа 1 за попередньою змовою вбили Особа 5 та заволоділи його майном, тобто у засуджених ще до нападу на потерпілого була змова на вбивство з корисливих мотивів. Тому на підставі встановлених судом першої інстанції обставин апеляційним судом виключено з вироку суду першої інстанції рішення про засудження Особа 1 та Особа 4 за ч. 4 ст. 187 КК. Колегія суддів теж схвалила такий висновок, адже кваліфікація дій Особа 1 та Особа 4 за ч. 4 ст. 187 КК є зайвою.

Бувають випадки коли особа вчиняє розбій повторно. І випадків коли продовжуваний злочин кваліфікується як повторний в практиці судів

небагато, проте вони свідчить про те, що суди не завжди розрізняють поняття «продовжуваний» та «повторний злочин». Відтак дії особи кваліфікують, на жаль, неправильно.

До прикладу, Лубенський міськ районний суд Полтавської області за сукупністю злочинів, склад яких передбачено ч. 4 ст. 187, ч. 4 ст. 186, ч. 3 ст. 357 КК засудив громадянина П. на вісім років і шість місяців позбавлення волі з конфіскацією половини частини належного йому майна. За вироком суду П. засуджений за те, що протягом 2002 році в різний час та у співучасті з іншими особами, які також засуджені у цій справі, здійснив два розбійних напади та три грабежі. Суд у вироку констатував, що П. вчинив два розбійних напади, під час яких заволодів чужим майном на загальну суму 9 тис. 388 гривень, що в 552,27 раз перевищувало неоподаткований мінімум доходів громадян на момент вчинення злочинів, а тому кваліфікував його дії за ч. 4 ст. 187 КК як розбій з метою заволодіння майном у великих розмірах.

Кваліфікуючи дії П. щодо епізодів грабежів, суд у вироку зазначив, що засуджений заволодів чужим майном на загальну суму 5 тис. 33 гривень, що у 296 разів перевищувало неоподаткований мінімум доходів громадян на момент вчинення злочинів, а тому кваліфікував його дії за ч. 4 ст. 186 КК як вчинення грабежу у великих розмірах [8].

Отже, суд визнав вчинені засудженим дії як продовжувані злочини. А отже, їх кваліфікували не правильно. Опісля Ухвала Апеляційного суду Полтавської області вирок змінила: дії П. за другим епізодом розбійного нападу перекваліфіковані на ч. 2 ст. 187 КК, а за епізоди грабежів – на ч. 2 ст. 186 КК. Аналогічну помилку допустили й інші місцеві суди.

Ознака розбою «повторність» означає, що розбій вчинено два і більше разів, тобто можливо і десять, і двадцять. Але, якщо ці діяння кваліфікувати тільки за ч. 2 ст. 187 КК України, то виходить нелогічна ситуація, коли підозрювана особа відразу вчинила другий розбій, не вчинивши першого. Позиція, за якої перший розбій передбачений в самій ознаці «повторність», видається не зовсім правильною, оскільки вчинення першого розбою, крім

матеріалів кримінальної справи, ніде не зазначено, а це порушує принцип повноти кримінально-правової кваліфікації.

Уникнути проблеми можна за допомогою окремої кваліфікації кожного з елементів повторності злочинів. Це дозволить реальніше відобразити кількість вчинених злочинів і призначити відповідне покарання. Відтак, якщо особа вчинила два і більше розбої, то злочини кваліфікуються за ч. 1 та ч. 2 ст. 187 КК. Якщо розбій вчинений особою, яка раніше вчинила бандитизм, то злочини слід кваліфікувати за ст. 257 і ч. 2 ст. 187 КК України. Саме така кваліфікація забезпечує її повноту, точність, індивідуальність та законність, оскільки при цьому поза оцінкою не залишаються окремі епізоди (елементи повторності), кожен з яких становить самостійний злочин [34, с. 344].

У зв'язку із змінами в законодавстві часто постає питання, якою редакцією статті Особливої частини КК слід керуватися, визначаючи наявність попереднього злочину. Наприклад, особа вчинила бандитизм в період дії КК 1960 року, а вже після набрання чинності КК 2001 року вчинила розбій. Умови відповідальності за бандитизм за новим КК змінено, що зумовлено регламентацією відповідних питань в частині 4 статті 28 КК 2001 року. Можливі ситуації, коли особа підлягала б кримінальній відповідальності за кримінальним законом, який діяв на момент вчинення діяння, однак відповідні дії не визнаються злочинними за новим законом [34, с. 367].

Поняття повторного розбою відрізняється від повторної крадіжки, грабежу або шахрайства. У самому законодавстві відчувається двоякість. У статті 187 КК України зміст повторності значно звужено, у порівнянні з пунктом 1 примітки до статті 185 КК України. У частині 2 статті 187 КК України повторність злочинів виражена ознакою «вчинення злочину особою, яка раніше вчинила розбій або бандитизм».

Отже, у цьому випадку також має місце повторність однорідних злочинів, але єдиним злочином, однорідним до злочину, передбаченого статтею 187 КК України, визнається бандитизм (ст. 257 КК України). Іншими словами, якщо раніше було вчинено менш суспільно небезпечний, ніж розбій, злочин

(крадіжка, грабiж, шахрайство, вимагання), а пізніше – розбiй, повторності розбою не буде.

Наведено приклад судової практики щодо визначення ознак розбою. Так, Верховний Суд України у складі колегії суддів Касаційного кримінального суду постановою №753/2814/15-к від 28 березня 2019 року визначив, що однією із ознак, які характеризують розбiй, є саме насильство з метою подолати опір потерпілого [3]. Небезпечність, раптовість й спрямованість дій на подолання опору щодо особи, яка зазнала нападу, є відмінною ознакою. При розмежуванні грабежу та розбою визначальним є не тільки наслідки застосування насильства до потерпілого, але й сам спiсб дії винних осіб, що й було враховано судом першої інстанції при кваліфікації дій засуджених осіб по справі.

Не погодившись із цим вироком, зокрема – в частині кваліфікації дій за ч.2 ст.187 КК, засуджений Особа 3 оскаржив його до апеляційного суду, який з доводами останнього погодився, змінивши вирок у цій частині. Та рішення апеляційного суду обґрунтовано недостатньо, тому наявні небезпідставні сумніви в його законності.

Виявляється суд апеляційної інстанції безпідставно поставив під сумнів показання потерпілого Особи 2, який послідовно стверджував як під час досудового розслідування, судового розгляду, так і під час допиту в суді апеляційної інстанції про знепритомніння під час вчиненого на нього нападу. При мотивуванні неприйняття цих показань потерпілого апеляційний суд послався тільки на зміст заяви Особи 2 про скоєний щодо нього злочин від 12.12.2014, в якій відсутні дані про знепритомніння, та на показання свідка, якому потерпілий розповів про напад.

Беручи до уваги викладене, Суд погодився із доводами касаційної скарги прокурора щодо скасування ухвали апеляційного суду та призначення нового розгляду в суді апеляційної інстанції через недотримання повною мірою апеляційним судом вимог ст.419 КПК, оскільки при зміні судового рішення в ухвалі має бути зазначено, які статті закону порушено та в чому саме

полягають ці порушення або необґрунтованість вироку, чого в цьому випадку апеляційним судом зроблено не було, а тільки дана оцінка доказів, відмінна від оцінки, яку дав суд першої інстанції.

Верховний Суд опісля рекомендував врахувати наведене, звернути увагу на вимоги кримінального процесуального закону та ухвалити законне й обґрунтоване рішення [3].

Як бачимо, колізії теорії та практики в кримінальному праві присутні. Належна кваліфікація розбою свідчить про відповідальну діяльність правоохоронних і слідчих органів. Але розбіжності судової практики доводять, що існує нагальна необхідність в удосконаленні законодавства.

3.3. Шляхи вдосконалення норм кримінального права при кваліфікації розбою

Згідно зі статті 41 Конституції України кожен має право володіти, користуватися й розпоряджатися своєю власністю, й ніхто не може бути протиправно позбавлений цього права, оскільки право власності є непорушним [1]. Проблема підвищення ефективності кримінально-правової боротьби з таким суспільно-небезпечним явищем як розбій спонукає до системного удосконалення кримінального законодавства та безумовно практики його застосування. Питання про шляхи удосконалення кримінального закону завжди розглядається в руслі існуючої кримінальної політики держави.

Аналізуючи актуальні пріоритети кримінальної політики, фахівці обґрунтовано виділяють основні напрями вдосконалення чинного кримінального законодавства (Рис. 3.1):

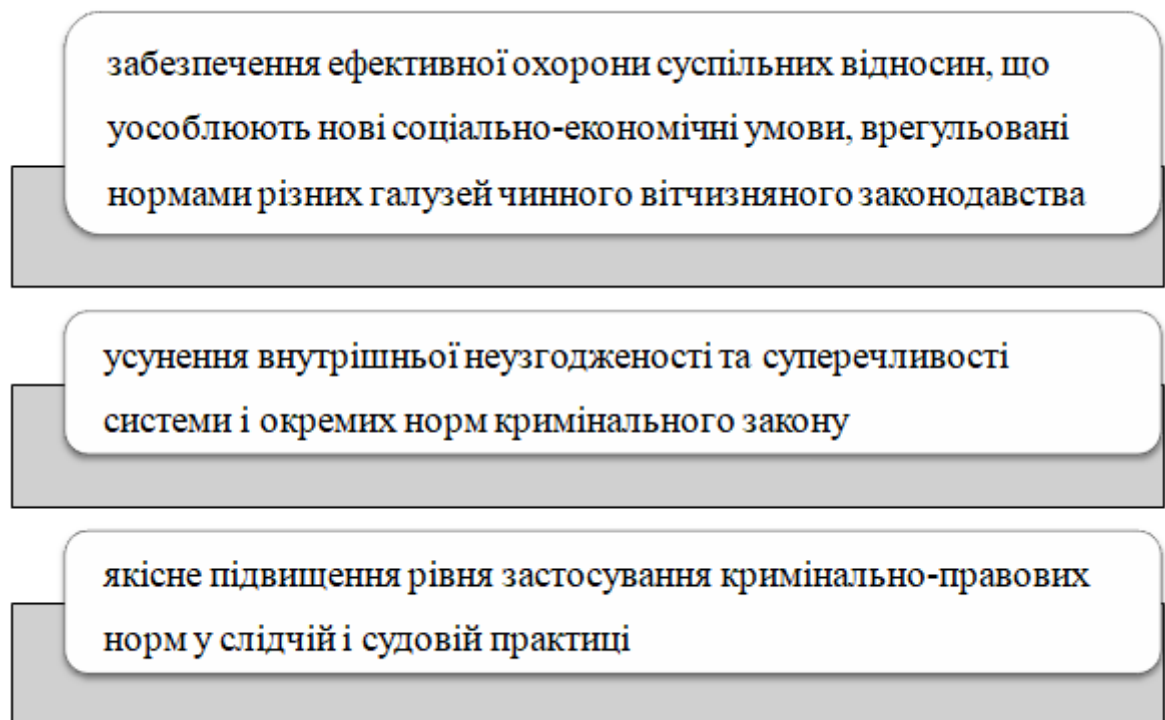

Рисунок 3.1. Напрями вдосконалення кримінального законодавства

Проаналізувавши матеріали судової практики, теоретичні напрацювання дослідників-правників, варто здійснити ряд конкретних кроків на шляху вдосконалення кримінальної відповідальності за розбій. КК України [2] розбій тлумачить як напад із метою заволодіння чужим майном, поєднаний із насильством, небезпечним для життя чи здоров'я особи, яка зазнала нападу, або з погрозою застосування такого насильства. Така дефініція, на нашу думку, є не точною, оскільки при наявності законодавчої подібності з суміжними складами злочинів (грабіж, вимагання, бандитизм), це викликає значні труднощі при їх кваліфікації. У зв'язку з цим у текст статті 187 КК доцільно внести інше поняття – «розбій, тобто застосування до особи насильства, небезпечного для життя і здоров'я, або погроза застосування такого насильства з метою заволодіння чужим майном».

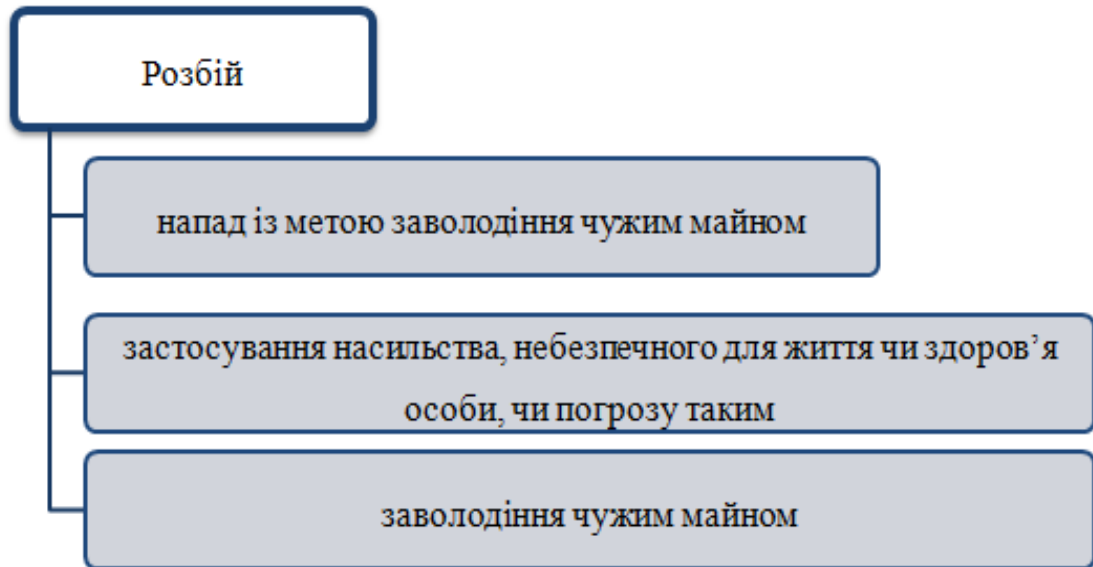
Зважаючи на дані статистики МВС України, такий вид злочину, як бандитизм скоюється рідше. Родовий об'єкт бандитизму відрізняється від об'єкту розбою, тож наявність однієї з таких умов як попереднє вчинення особою бандитизму для кваліфікації розбою, вчиненого повторно, є недоцільною.

У ч. 2 ст. 187 відсутня чітка вказівка на повторність вчинення розбою. Вважаємо за потрібне редагувати дане положення наступним чином: «Розбій, вчинений за попередньою змовою групою осіб, або повторно». При цьому слід змінити текст примітки 1 до ст. 185 КК України, в якій до переліку статей додати ст. 187 КК України.

Розбій за наявності чи відсутності певних обтяжуючих обставин може становити різний ступінь суспільної небезпеки та створювати різний розмір заподіяної шкоди. Передбачені в ч.ч. 3, 4 ст. 187 КК України кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки не в повній мірі відображають вказану різницю суспільної небезпечності, в зв'язку з чим необхідне їх уточнення, а саме: розбій, що завдав значної шкоди потерпілому; розбій, спрямований на заволодіння майном у великих розмірах; розбій, спрямований на заволодіння майном в особливо великих розмірах.

Санкції ст. 187 КК України мають досить широкі амплітуди коливань між мінімальною та максимальною межами можливого покарання до особи, котра вчинила даний злочин, тому доцільно скоротити вказані розбіжності. Враховуючи факти, які свідчать про те, що розбій є найбільш небезпечним злочином у групі злочинів проти власності, варто збільшити нижню межу санкції ч. 1 ст. 187 КК України з трьох років позбавлення волі до п'яти років позбавлення волі.

Розбій залишається складним злочином, який містить три взаємопов'язані дії (Рис.3.2).

Рисунок 3.2. Взаємопов'язані дії розбою

Суди при засудженні винних переважно забезпечують правильне застосування норм кримінального закону про відповідальність за майнові злочини. Однак матеріали судової практики у справах про злочини проти власності дозволяють зробити висновок, що найбільша кількість судових помилок при кваліфікації таких злочинів пов'язана із недооцінкою наукових критеріїв їх відмінностей від суміжних злочинних діянь.

Тому при визначенні розбою треба відмовитись від терміну «напад», що також є нечітким та таким, що породжує труднощі при застосуванні відповідних статей КК. У поняття розбою доцільно включити вказівку на негайне заволодіння причому не тільки майном, але й правом на майно. Останнє усуне прогалину, що має місце в діючому законодавстві.

Звичайно, напад не вчинюється без певної мети (для чого?), і лише тут з'являється «заволодіння чужим майном». Тобто для пересічної людини основний стрессо генний чинник розбою полягає саме в застосуванні щодо неї насильства, існуванні реальної небезпеки для її життя та здоров'я. При цьому вона ризикує втратити певне майно, проте жодне майно не варте життя та здоров'я.

В.О.Казміренко наводить конкретні групи ознак, які є основою об'єктивних і суб'єктивних складових розбою [31, с. 160-161]:

- 1) негативний вплив мікросередовища;
- 2) криміналізація найближчого оточення особи, якій притаманно:

збільшення кількості раніше судимих, а також осіб, не зайнятих суспільно корисною працею

зростання питомої ваги злочинців, які негативно характеризуються за місцем проживання

зростання кількості умовно засуджених (засуджених із випробуванням) та умовно-достроково звільнених

збільшення кількості осіб, визнаних судами неосудними у зв'язку із вчиненням суспільно небезпечних діянь проти життя та здоров'я громадян

- 3) недоліки попередження розбоїв, зокрема:

– немає чітко визначеної спрямованості на виявлення якісних процесів, котрі визначають детермінанти, стан і тенденції розвитку злочину;

- не вивчаються соціальні, медичні та психологічні аспекти проблеми;

- недостатньо використовуються можливості науково-дослідних установ і навчальних закладів системи Міністерства внутрішніх справ України;

- у процесі планування діяльності органів внутрішніх справ щодо профілактики цих злочинів не враховуються належною мірою можливості всіх служб, не забезпечується концентрація їх зусиль на вирішенні головних завдань;

- система реагування на заяви й повідомлення про конфлікти в громадських місцях і в побуті не забезпечує вчасного запобігання злочинам;
- незважаючи на об'єктивну можливість отримання інформації про виникнення конфліктної ситуації, робота щодо виявлення осіб, схильних до насильства, здійснюється недосконало;
- в індивідуально-профілактичній роботі не враховується потреба першочергового вжиття заходів, спрямованих на усунення причин та умов вчинення розбоїв;
- вплив на осіб, котрі перебувають на обліку, здійснюється шаблонно, зводиться лише до епізодичного відвідування квартир дільничними інспекторами поліції;

4) недоліки у сфері розкриття розбоїв наступні:

у процесі розслідування поперхово вивчається поведінка потерпілого до вчинення злочину

розшук злочинців за прикметами організовано незадовільно; неповно використовуються свідчення потерпілих, очевидців злочину, інших свідків

недостатньо ефективна система отримання інформації про процеси, що відбуваються в середовищі засуджених та осіб, що перебувають під вартою, їхні настрої й наміри

не завжди направляється інформація в територіальні органи щодо осіб, які намагаються вчинити розправу над свідками, родичами, знайомими, сусідами

- 5) уживання алкогольних і наркотичних засобів;
- б) схильність конкретної категорії осіб до насильницького варіанту вирішення власних проблем (реальних чи уявних).

Розбій – злочин із найжорсткішою санкцією серед злочинів проти власності. Він карається позбавленням волі на строк від 3 до 7 років (ч. 1 ст. 187 КК) і позбавленням волі на строк від 8 до 15 років із конфіскацією майна (ч.4 ст. 187 КК). До прикладу, за просте умисне вбивство за ч. 1 ст. 115 КК передбачено позбавлення волі на строк від 7 до 15 років, а за тяжке тілесне ушкодження, яке стало причиною смерті (ч. 2 ст. 121 КК), – від 7 до 10 років. Відтак, доцільно зробити санкцію ч.ч ст. 1-4 ст. 187 альтернативною і передбачити в ній поряд із позбавленням волі й її обмеження. А від позбавлення майна, як покарання, доречно було б відмовитися взагалі.

Також мінімальна гранична межа позбавлення волі, 7 років, завелика. У випадку неправильної кваліфікації ознак злочину проти власності й віднесення його до розбою покарання може бути надто суворим.

Урахування обставин, які пом'якшують та обтяжують покарання, здійснюється судом відповідно до статей 66-67 КК України [2].

При визначенні ступеня тяжкості вчиненого злочину, особі має бути призначене покарання, необхідне й достатнє для її виправлення та попередження нових злочинів. Закон прямо передбачає, що більш суворий вид покарання з числа передбачених за вчинений злочин призначається лише у разі, якщо менш суворий вид покарання буде недостатній для виправлення особи та попередження вчинення нею нових злочинів (кримінальних правопорушень). Ця недостатність має бути обґрунтована у вирокі суду.

Призначенню судом особі необхідного і достатнього для її виправлення і попередження нових злочинів (кримінальних правопорушень)покарання сприяють санкції норм КК, які за своєю конструкцією є, як правило, альтернативними і відносно визначеними.

Недосконалою є така, передбачена в ч. 4 ст. 187 КК, кваліфікуюча ознака, як «розбій, спрямований на заволодіння майном у великих чи особливо великих розмірах», оскільки таких аналогів, коли в одній і тій самій частині статті вказується одночасно на зовсім різні види розмірів заподіяння шкоди, не існує ані в чинному КК України, ані в кримінальних кодексах зарубіжних

країн. Удосконалити формулювання цієї кваліфікуючої ознаки можна двома шляхами:

1) передбачити вчинення розбою, спрямованого на заволодіння майном у великих чи особливо великих розмірах як самостійні кваліфікуючі ознаки у різних частинах статті, тобто ч. 3 і 4 ст. 187 КК або

2) виключити з ч. 4 ст. 187 КК слова «чи особливо великих» і залишити як кваліфікуючу ознаку лише вчинення розбою, спрямованого на заволодіння майном у великих розмірах, але більш вдалим вважається перший варіант, оскільки він має місце у споріднених складах викрадення – складах крадіжки і грабежу.

У складах злочинів, що встановлюють відповідальність за розбій, кваліфікуючі ознаки мають місце лише в ст. 187 КК [2]. Спеціальні склади розбою передбачати кваліфікованих ознак не можуть, оскільки вони сконструйовані на рівні кваліфікованих складів злочинів.

Розглядаючи таку кваліфікуючу ознаку, як «розбій, вчинений за попередньою змовою групою осіб», слід звернути увагу на ту обставину, що попередню змову може бути досягнуто на будь-якій стадії до початку вчинення злочину. Тобто між співвиконавцями за попередньою змовою групою осіб, які домовилися попередньо незадовго до вчинення злочину, і співвиконавцями без попередньої змови, про який йдеться в ч. 1 ст. 28 КК, не має великої різниці, тим більше цю різницю, як правило, не усвідомлює і потерпілий. Тому як кваліфікуюча ознака в ч. 2 ст. 187 КК повинно передбачатися вчинення цього злочину не групою осіб за попередньою змовою, а будь-якою групою осіб – без попередньої змови між собою, а також за попередньою змовою. Така позиція має підґрунтя як в історичному досвіді, так і в сучасному вітчизняному законодавстві та законодавстві іноземних держав.

Проблема кваліфікації розбою та вдосконалення на цій основі кримінального законодавстві – комплексна. І насамперед на перший план виступає нагальність вилучення з визначення нападу. Потреба зміни цієї

кримінально-правової заборони зумовлена тим, що можливі й інші випадки, коли винні особи застосовують насильство, яке є небезпечним для життя чи здоров'я, або погрожують застосувати таке насильство для заволодіння майном фактично без нападу (наприклад, це може мати місце в разі переростання крадіжки в розбій). При цьому такі дії за логікою речей повинні розцінюватись як розбій, оскільки диференціація кримінальної відповідальності за вчинення насильницького грабежу й розбою проведена (повинна проводитися й надалі) за характером насильства.

Отже, судова практика у справах про злочини проти власності дозволяє зробити висновок, що найбільша кількість судових помилок при кваліфікації таких злочинів пов'язана із недооцінкою наукових критеріїв їх відмінностей від суміжних злочинних діянь. Тому при визначенні розбою треба відмовитись від терміну «напад», що також є нечітким та таким, що породжує труднощі при застосуванні відповідних статей КК. У поняття розбою доцільно включити вказівку на негайне заволодіння причому не тільки майном, але й правом на майно. Останнє усуне прогалину, що має місце в діючому законодавстві.

Для вдосконалення кримінального законодавства потрібно усунути внутрішню неузгодженість та суперечливості системи і окремих норм кримінального закону. Також потрібно забезпечити ефективну охорону суспільних відносин, що уособлюють нові соціально-економічні умови, врегульовані нормами різних галузей чинного вітчизняного законодавства.

Якісне підвищення рівня застосування кримінально-правових норм у слідчій і судовій практиці.

ВИСНОВКИ

Розвиток норм про кримінальну відповідальність за розбій відбувався на різних етапах становлення держави і права в Україні. Визначальною тенденцією історичної деформації розбою є те, що в нормативно-правових актах відповідальність за розбій закріплювалась спочатку у нормах серед злочинів проти особи, а згодом даний склад злочину правники стали відносити до злочинів проти власності, що ми спостерігаємо й до нині. Розвиток норм про кримінальну відповідальність за розбій відбувався під впливом національних культур, політичних подій у державах, зростання правової культури громадян та інших чинників соціального та культурного життя населення.

Тлумачення поняття розбою в іноземних державах відрізняється від вітчизняного, та є більш гуманнішим. У Польщі не проводиться диференціація відповідальності залежно від інтенсивності заподіяваного насильства, оскільки злочином охоплюється лише створення небезпеки для життя чи здоров'я особи. Відтак заподіяння реальної шкоди здоров'ю чи життю потерпілого у кожному випадку потребує додаткової кваліфікації.

Кримінальний кодекс Федеративної Республіки Німеччини під поняттям розбою розуміє застосування насильства проти особи або застосування погрози, пов'язаної з реальною небезпекою для життя, для заволодіння чужою річчю з наміром її протиправно привласнити чи обернути на користь третіх осіб. Кримінальне право США розбій відносить до злочинів проти життя, а не власності. Це можна пояснити тим, що американське законодавство більшу увагу звертає на охорону життя і здоров'я людини, а не належних їй майнових благ.

При заподіянні шкоди здоров'ю, винна у викраданні особа нести кримінальну відповідальність за заподіяння шкоди здоров'ю в сукупності з кримінальною відповідальністю за викрадання. Тобто в порівнянні із

кримінальним законодавством України, кримінальне законодавство іноземних держав зазначає ширший та більш деталізований перелік кваліфікуючих та особливо кваліфікуючих ознак складу розбою.

Розбій в реальній дійсності є складеним злочином, який складається з двох взаємопов'язаних дій: насильства, яке є небезпечним для життя і здоров'я особи або погрози ним; а також заволодіння чужим майном чи дії, які спрямовані на таке заволодіння. Ці взаємопов'язані дії чітко відбивають сутність розбійного нападу, де перша дія визначається як допоміжна, а друга – основна. Відповідно кожна з цих дій має свій об'єкт посягання.

Основним безпосереднім об'єктом розбою вважаються урегульовані суспільні відносини власності. Додатковими обов'язковими об'єктами розбою виступають особисті блага – життя, здоров'я, психічна або фізична недоторканність людини, честь і гідність особи, а також громадський порядок. Предметом розбою слід визнавати матеріальні блага, проти яких спрямоване злочинне посягання.

Суб'єктом розбою за загальним правилом є фізична осудна особа, котра досягла 14-ти річного віку.

При розбої суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом та корисливим мотивом. Обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони розбою також є мета, з якою здійснюється напад, – заволодіння чужим майном.

Аспекти відмежування розбою від суміжних складів кримінальних правопорушень обширні, хоча й мають багато неточностей. Щоб правильно кваліфікувати та відмежувати розбій від схожих правопорушень (грабіж, крадіжка, вимагання, бандитизм), необхідно чітко знати основні відмінності між суміжними складами кримінальних правопорушень.

На практиці кваліфікація розбою викликає багато питань і сумнівів. Для правильної кваліфікації дій особи за статтею 187 необхідно встановити і спрямованість умислу, факт проникнення, вагомість погрози життю і

здоров'ю потерпілого тощо. Про неоднозначність їх визначення свідчить спірна судова практика.

Для уникнення законодавчих колізій та забезпечення суспільства від розбою пропонуємо такі напрямки вдосконалення:

1) забезпечити ефективну охорону суспільних відносин, що уособлюють нові соціально-економічні умови, врегульовані нормами різних галузей чинного вітчизняного законодавства

2) усунення внутрішньої неузгодженості та суперечливості системи і окремих норм кримінального закону

3) підвищити рівень застосування кримінально-правових норм у слідчій і судовій практиці.

Дефініція розбою є неточною, адже при наявності законодавчої подібності з суміжними складами злочинів (грабіж, вимагання, бандитизм), це викликає значні труднощі при їх кваліфікації. У зв'язку з цим у текст статті 187 КК доцільно внести інше поняття – «розбій, тобто застосування до особи насильства, небезпечного для життя і здоров'я, або погроза застосування такого насильства з метою заволодіння чужим майном».

Розбій в залежності від наявності чи відсутності певних обтяжуючих обставин може становити різний ступінь суспільної небезпеки та створювати різний розмір заподіяної шкоди. Передбачені в частинах 3 і 4 статті 187 КК України кваліфікуючі та особливо кваліфікуючі ознаки не в повній мірі відображають вказану різницю суспільної небезпечності, в зв'язку з чим необхідне їх уточнення, а саме: розбій, що завдав значної шкоди потерпілому; розбій, спрямований на заволодіння майном у великих розмірах; розбій, спрямований на заволодіння майном в особливо великих розмірах.

Також існує проблема з санкціями. У статті 187 Кримінального кодексу вони мають досить широкі амплітуди коливань між мінімальною та максимальною межами можливого покарання до особи, котра вчинила даний злочин, тому доцільно скоротити вказані розбіжності. Враховуючи те, що розбій є найбільш небезпечним злочином серед кримінальних правопорушень

проти власності, варто збільшити нижню межу санкції частини 1 статті 187 КК з трьох років позбавлення волі до п'яти років позбавлення волі.

Наостанок наголосимо, що у вітчизняній науковій юридичній літературі відсутні комплексні дослідження кримінально-правових аспектів розбою як виду злочинного посягання проти власності, в яких враховувалися б соціально-економічні реалії сучасної України, які, як відомо, зазнали кардинальних змін, а також наукові роботи з узагальненням відповідної слідчої та судової практики останніх років, де є багато протиріч, які знижують ефективність вжитих заходів боротьби з розбійними нападами.

На жаль, у вітчизняній правозастосовчій практиці залишається ще чимало спірних питань кваліфікації розбою і відмежування його від інших складів злочинів, і щонайперше це стосується грабежу та вимагання, яким приділено найбільшу увагу.

ПЕРЕЛІК ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

Закони України

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96вр>.

2. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 року №2341-III. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

Постанови

3. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного кримінального суду від 28.03.2019 року у справі №753/2814/15-к. – Режим доступу: https://protocol.ua/ua/postanova_kks_vp_vid_28_03_2019_roku_u_spravi_753_2814_15_k/.

4. Про судову практику у справах про злочини проти власності: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 06.11.2009 № 10. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-09#Text>.

Спеціалізовані документи

5. Про практику застосування судами окремих норм матеріального права щодо кваліфікації розбою, поєднаного з проникненням у приміщення: Лист Вищого Спеціалізованого Суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 29.01.2013 № 223-161/0/4-13. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0161740-13#Text>.

6. Позиція ВП ВС щодо деяких питань у правозастосуванні. – Режим доступу: <http://algiz.legal/poziciya-vp-vs-shhodo-deyakix-pitan-u-pravozastosuvanni>.

7. Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду у провадженнях про злочини проти власності. Рішення, внесені до ЄДРСР за період з 01.01.2018 по 01.08.2019. – Режим доступу: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Ogljad_KKS.pdf.

8. Судова практика з питань кваліфікації повторності та сукупності злочинів (статті 32, 33, 35 Кримінального кодексу України). // Офіційний веб-

сайт Верховного Суду країни. – Режим доступу: [http://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/9998DC9C06A6F434C2257B7C004712AE](http://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/9998DC9C06A6F434C2257B7C004712AE).

Статистичні збірники, словники та довідники

9. Судебник 1497. Юридична енциклопедія: в 6 т. / відп. ред. Ю.С.Шемшученко. – Київ: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана. – Т. 5 : П-С., 2003. - 736 с.

10. Судебник 1550. Юридична енциклопедія: в 6 т. / відп. ред. Ю.С.Шемшученко. – Київ: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана. – Т. 5 : П-С., 2003. - 736 с.

Спеціальні джерела українською та російською мовами

11. Актуальні проблеми кримінально-правової кваліфікації: навч. посіб. / за заг. ред В.В. Топчія; наук. ред. В.І. Антипова. – Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. – 896 с.

12. Альошин Д. П. Кримінальна відповідальність за розкрадання, вчинені у співучасті : дис. канд. юрид. наук : 12.00.08 / Альошин Дмитро Петрович. – Х., 2003. – 220 с.

13. Бажанов М.І. Кримінальне право України: Загальна частина: Підруч. / Бажанов М.І., Баулін Ю.В., Борисов В.І. та ін.; За ред. М.І. Бажанова. – 2-е вид., перероб. і допов. – К.: ЮрінкомІнтер, 2004. – 480 с.

14. Бойцов А.И. Преступления против собственности. Санкт-Петербург : Юридический центр Пресс, 2002. – 775 с.

15. Брич Л.П. Теорія розмежування складів злочинів: монографія / Л.П. Брич. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. – 712 с.

16. Волженкин Б.В. Вопросы квалификации краж, грабежей и разбоев, совершенных с целью завладения личным имуществом граждан. – Москва, 1981. – 120 с.

17. Вьюнов В.М. Становление состава разбоя в российском уголовном праве. – Сибирский Юридический Вестник. – 2002. – № 3. – С. 47-51.

18. Галиакбаров Р. Разграничение разбоя и бандитизма. Ошибка в теории попадает в практику / Р. Галиакбаров // Российская юстиция. – 2001. – № 7. – С. 20-22.

19. Глібко В.М. Особливості розслідування грабежів і розбійних нападів // Проблеми законності: збір. наук. праць. – Вип. 132. – Харків, 2016. – С. 156-165.

20. Гонгало С.Й. Щодовизнанняпредметів«холодною зброєю»// Наукові записки. Серія «Право».– Острог:НаУ «ОА», 2002. – С. 206.

21. Горішний О.О. Кваліфікуючі ознаки складу розбою. Науковий вісник Дніпропетровського університету внутрішніх справ. – Дніпропетровськ, 2010. – № 1. – 142-147 с.

22. Гугучия М.Б. Ответственность за разбой по советскому праву. – Сухум, 1958. – 151 с.

23. Дітріх О.І. Загальна характеристика корисливих посягань на власність із застосуванням насильства // Підприємництво, господарство і право. – 2008. – № 10. – С.117-122.

24. Дорохіна Ю.А. Злочини проти власності. Теоретико-правове дослідження : монографія / Ю.А. Дорохіна. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. – 744 с.

25. Дьоменко С.В. Вимагання: кримінально-правовий та кримінологічнийаналіз :автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.08 / С.В. Дьоменко ; Акад. адвокатуриУкраїни. – Київ, 2006. – 19 с.

26. Загороднюк С.О. Застосування норм кримінального права у правоохоронній діяльності ОВС. – Херсон : ХФЗЮІ МВС України, 2001. – 118 с.

27. Зарудня Л.Б. Специфіка окреслення суб'єктивної сторони розбою // Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. – Том 30 (69), № 6, 2019. – С. 119-123.

28. Зарудня Л.Б. Специфіка сучасного визначення об'єкта розбою та окреслення його об'єктивної сторони // Науковий вісник публічного та приватного права. – Випуск 4, том 1, 2019. – С. 260-264.

29. Ільїна О.В. Кримінально-правова характеристика кваліфікуючих ознак корисливих злочинів протиласності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 / О.В. Ільїна. – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2007. – 18 с.

30. Історія держави і права України. У 2-х томах: підручник для студ. юрид. спец. ВНЗ / наук. ред. В. Я. Тацій, А. Й. Рогожин, В. Г. Гончаренко. – Київ, 2003. – Т. 1. – 653 с.

31. Казміренко В.О. Історичні передумови розбою як суспільно-небезпечного явища / В.О. Казміренко // Актуальні проблеми держави і права. – 2015. – Вип. 75. – С. 157-162.

32. Казміренко В.О. Психологічна сутність суб'єктивної сторони розбою // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України, № 2, 2015. – С. 61-67.

33. Казміренко В.О. Психолого-юридична характеристика суб'єктивної сторони розбою. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. – 2015. – Вип. 14(2). – С. 79-81.

34. Кримінальне право (Особлива частина): підручник / за ред. О.О. Дудорова, Є.О. Письменського. Т. 1. – Луганськ: Вид-во «Еталон-2». – 780 с.

35. Лашук Є.В. Предмет злочину в кримінальному праві України : дис... кандидата юрид. наук : 12.00.08 / Є.В. Лашук. – Київ, 2005. – 262 с.

36. Логвиненко А.М. Кримінологічна характеристика осіб злочинців, які вчиняють розбійні напади на банківські установи / А.М. Логвиненко // Право і Безпека. – 2010. - № 3. - С. 161-164.

37. Любченко Д. Поняття розбою у кримінальному праві України другої половини XVII–XVIII ст.: історико-правовий аналіз. – Право України. 2005. – № 1. – С. 119-121.

38. Матышевский П. С. Преступления против собственности и смежные с ними преступления / П. С. Матышевський. – К.:Юринком, 1996. – 240 с.
39. Навроцький В.О. Злочинипротивласності. Лекції для студентівюридичного факультету. / В.О. Навроцький. – Львів :юридичний факультет ЛДУ ім. Івана Франка. – 1997. – 80 с.
40. Навроцький В. Кваліфікація злочинів у суміжні кримінально-правові поняття //Вісник Львівського національного університету ім. Івана Франка. Серія юридична. – 1999. – Вип. 34. – С.190-195.
41. Науково-практичнийкоментар до Кримінального кодексу України / за ред. П. П. Андрушка, В. Г. Гончаренка та ін. – 2-ге вид., перероб. та доп. – К.:Дакор, 2008. – 1428 с.
42. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. 3-тє вид., переробл. та доповн./ М.І.Мельник, М.І.Хавронюк. – К.: Атіка, 2012 . – 1056 с.
43. Паламарчук К.В. Генезис кримінальної відповідальності за розбій. Інноваційні методи реформування правовідносин у сучасних умовах : матеріали 9-ї міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 10 квітня 2012 року. – Тернопіль, 2012. – С. 68-70.
44. Паламарчук К.В. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки розбою за кримінальним правом України та іноземних держав. Актуальні питання кримінологічної політики в Україні: матеріали міжвузівської науково-практичної конференції, 25 квітня 2012 року. – С. 166-169.
45. Паламарчук К.В. Теоретичні та методологічні засади порівняльно-правового дослідження кримінальної відповідальності за розбій. – Митна справа. 2012. – № 6. – С. 114-123.
46. Паламарчук К.В. Кримінальна відповідальність за розбій: порівняльно-правове дослідження: дис... канд. юр. наук (докт. філософії): 12.00.08. – Київ, 2017. – 244 с.
47. Пасічник М. С. ІсторіяУкраїни: державніпроцеси, розвитоккультури та політичніперспективи. 2-ге вид., стереотип.–Київ, 2006. –735 с.

48. Пинаев А.А. Уголовно правовая борьба с хищениями. –Харків, 1975.– 189 с.
49. Попелюшко В.О. Предмет доказування в кримінальному процесі (кримінально-процесуальні та кримінально-правові аспекти): монографія. Острог, 2001. – 195 с.
50. Проблемні питання кваліфікації злочинів. Конспект лекцій для студентів юридичного факультету // Дніпровський державний університет внутрішніх справ. – 2016. – 311 с.
51. Российское законодательство X–XX веков : в 9 т. / под общ.ред. О. И. Чистякова. – М. : Юрид. лит., 1984–1994. – Т. 1. Законодательство Древней Руси / отв. ред. В. Л. Янин, 1984. – 430 с.
52. Российское законодательство X–XX веков: в 9 т. – Т. 3. – Акты Земских соборов / под общ. ред. О. И. Чистякова. – Москва, 1985. – 512 с.
53. Рублевський А.П. Відмінність розбою від деяких суміжних злочинів / А.П. Рублевський. Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. пр. – Одеса, 2007. – С. 211-215.
54. Семикіна Л. О. Вимагання за Кримінальним кодексом України :автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Л.О. Семикіна ; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2011. – 20 с.
55. Собко Г.М. Особливості об'єктивних та суб'єктивних ознак насильницького заволодіння чужим майном та їх законодавче відображення. – Правова позиція. 2019. № 4 (25). – С. 198-204.
56. Сухацький Р.П. Умови і проблеми відмежування розбою від кримінальних правопорушень із суміжним складом злочину та особливості його кваліфікації / Р.П.Сухацький // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. – 2016. – № 3. – С. 176-181.
57. Теорія кваліфікації злочинів: підручник / В.В.Кузнецов, А.В.Савченко; за заг. ред. професорів Є.М.Мойсеєва та О.М.Джузи, наук. ред. к.ю.н., доц. І.А.Вартилицька. – К. : Паливода А.В., 2006. – 300 с.

58. Уголовный кодекс Республики Армения. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2004. – 446 с.

59. Уголовный кодекс УССР (утвержденный ВУЦИК 23 августа 1922 г.) с алфавитным указателем: Изд. Официальное. – Харьков, 1926. – 50 с.

60. Уголовный кодекс УССР в редакции 1927 года: текст с постатейными разъяснениями из циркуляров и постановлений Наркомюста и Верховного Суда УССР и определений УКК Верховного Суда УССР (по 1 июля 1927 г.) с сопоставительной таблицей статей УК старой и новой редакции и алфавитно-предметным указателем / Сост. И.И.Курицкий. – Харьков, 1927. – 322 с.

61. Уголовный кодекс Федеративной республики Германия: текст и научно-практ. комментарий / под ред. А.И.Рарога. М. : Проспект, 2010. 280 с.

62. Уголовный кодекс Франции / науч. ред. Л.В.Головки, Н.Е.Крылова; пер. с франц. и предисл. Н.Е.Крыловой. Санкт-Петербург : Издательство Юридический центр Пресс, 2002. – 650 с.

63. Уложение о наказаниях уголовных и исправительных 1885 года / ред. Н. С. Таганцев. – Санкт-Петербург, 1912. – 1218 с.

64. Устрицька Н.І. Кваліфікація повторності злочинів: монографія / Н.І.Устрицька. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. – 216 с.

65. Фесенко Є.В. Об'єкт злочину під кутом зору теорії цінностей, а також опонентів цієї концепції / Є.В. Фесенко // Адвокат. – 2003. – № 6. – С. 9-12.

66. Хачатуров Р.Л. Уголовно-правовое содержание договоров Киевской Руси с Византией. – Советское государство и право. 1987. – № 8. – С. 125-128.

67. Швець А.Ю. Предмет злочинів протиласності у кримінальному управлінні України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 /

А.Ю. Швець; Держ. НДІ МВС України. – Київ, 2011. – 240 с.

68. Ярошенко В. М. Співвідношення бандитизму і розбою за Кримінальним кодексом України / В. М. Ярошенко // Молодий вчений. – 2018. – № 4(2). – С. 768-771.

Спеціальні джерела з теми іншими мовами

69. Kodekskarny Rzeczypospolitej Polski z 6 czerwca 1997 r. (Dz.U. z 1997 r., Nr 88, poz. 553 z późn. zmian.)

70. Kodekskarny. Praktyczny komentarz / [M. Budyn – Kulik, P. Kozłowska – Kalisz, M. Kulik, M. Mozgawa i in.]; pod. red. M. Mozgawy. – Warszawa: WoltersKluwerPolska 2007. – 724 s.

Интернет-джерела

71. [Електронний ресурс]: – електрон. текст. дані. – Режим доступу: http://www.law.stateandregions.zp.ua/archive/1_2013/35.pdf.

72. [Електронний ресурс]: – електрон. текст. дані. – Режим доступу: file:///C:/Users/Admin/Downloads/jnn_2013_8_8.pdf.

73. [Електронний ресурс]: – електрон. текст. дані. – Режим доступу: <http://law-dep.pu.if.ua/conference2014/articles/hutsulyak,%20kostyuk.pdf>.

74. [Електронний ресурс]: – електрон. текст. дані. – Режим доступу: file:///C:/Users/Admin/Downloads/Vnapu_2010_4_11.pdf.

75. [Електронний ресурс]: – електрон. текст. дані. – Режим доступу: file:///C:/Users/Admin/Downloads/Chkup_2013_4_77.pdf